

Image of the Community of Legal Professionals in the Television Coverage - a Case Study (iThenticate Similarity Report)

Image of the Community of Legal Professionals in the Television Coverage - a Case Study

Wizerunek środowiska prawniczego w Polsce w przekazie telewizyjnym - case study

ABSTRACT

21 The aim of the study is to present the mass-media image of the community of legal professionals in Poland. It is a case study based on a specific television coverage in the form of a pseudo-documentary series *Kasta* broadcast by the 35 sh public television. This image is important for the correct organisation of social relations. The significance of the issue and the way it is presented deserves a closer insight, especially since lawyers have not been in high positions in public opinion polls on the prestige of professions for years. The pseudo-documentary was chosen as the research material for the study, because it falls within the broader concept of a “documentary” while being a certain novelty. For the purpose of the study, a test sample was selected. As a result of the research, it has been shown that the picture of the community of legal professionals presented in pseudo-documentary TV shows in Poland is negative. 40 The usual plot of such shows is that as a result of various kinds of informal deals, unfair decisions are made which are harmful for the victims of the deal, for which the entirety of legal community is blamed, including primarily judges. Exceptions are very rare, and the only hope is young, idealist advocates who are presented as lawyer role models. The TV show *Kasta*, operating unfair simplifications and stereotypes, was part of a series of actions aimed at discrediting the legal community in Poland and did not improve its image. The balance between facts and fiction has been disturbed, which served to support a presupposition that Polish realities are flawed due to the conduct of legal professionals, especially judges. Only those problems in the judiciary have been emphasized, which have helped to prove the need for reform, particularly corruption. Educational opportunities typical of this form of communication were not used, hence the level of legal awareness of Polish society was not raised. It can be hypothesized that the presented image from a medium that constitutes the main source of information and has the largest audience, could have affected the opinion about legal practitioners in Polish society. The show gave rise to a social response, but this needs further research.

Key words: image of legal professionals; pseudo-documentary; social opinion; conspiracy; caste; corruption

1. INTRODUCTION

21 The aim of the study is to present the image of the community of legal practitioners in Poland, which was shown in the pseudo-documentary TV series *Kasta*. It seems that the importance of the issue and the way it is presented in a show produced by public television deserve a closer analysis. 43

28 Image is “the way in which a person or object is perceived and presented.”¹ It is “the comprehensive, subjective idea that an individual has about a particular object.”² In the study, it will concern the broadly understood community of legal professionals, i.e. of those who practice legal professions in the strict sense and other professions related to the justice system.

¹ *Słownik Języka Polskiego PWN*, wizerunek <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wizerunek.html> Accessed: 28.03.2023.

² T. J. Dąbrowski, *Rola mediów w kształtowaniu wizerunku*, „Marketing i Rynek” 2013, no. 9, p. 10.

The perception of lawyers in society is important for the proper organisation of social relations. The need to contact a lawyer usually arises out of problems that must be resolved. It is understandable that every case that goes to court is expected to be properly processed – in a just and fair manner, compliant with the procedure provided for by law, by judges who not only have expertise in the field but who also are guided by high ethical qualities. Similar high requirements are expected from other legal professions, which are rightly classified as professions of public trust, and the professional self-government organisations, as stated in Article 17 of the Polish Constitution of 2 April 1997, should take care of their proper practising within the limits of the public interest and its protection.³

Any unreasonable action to diminish the image of lawyers in society, particularly through simplification and unjustified generalisation, could have far-reaching negative social consequences, especially since this image has not been positive for years. This is evidenced by opinion polls, according to which legal professions are not ranked high in the category of profession's prestige. In 2022, out of 34 professions, the advocate was ranked 15th and the judge 17th.⁴ Both professions were ranked even lower in 2021 (19th place for the advocate, 20th place for the judge out of 35 professions).⁵

The mass media, especially television, can play an important role in shaping or consolidating the perception of the legal community, as it is the main source of information for Poles (83% use it) and is at the forefront of the level of trust (40% trust the radio and 38% trust the television).⁶ It is the mass-media (television, press, the Internet) which are the main sources of knowledge for Poles about judges and courts (52%)⁷ and the coverage they provide plays an important role in shaping the image of the work of the judiciary.⁸ Thus the audience acquires information about law through a communication channel referred to as intermediary.⁹ The audience members do not always realize, however, that the content being broadcast is often

⁹

³ Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. [Journal of Laws no. 78, item 483, as amended]

⁴ Najbardziej poważane zawody w Polsce, <https://kadry.infor.pl/wiadomosci/5462751.Najbardziej-powazane-zawody-Polska-2022-ranking.html> Accessed: 3.04.2023.

⁵ *Ibidem*.

⁶ M. Kolanko, *Sondaż: Głównym źródłem wiedzy dla Polaków jest telewizja*, „Rzeczpospolita” 22 April 2019 <https://www.rp.pl/kraj/art9371821-sondaz-glownym-zrodlem-wiedzy-dla-polakow-jest-telewizja> Accessed 3/2023

⁷ *Spoleczne oceny wymiaru sprawiedliwości*, Komunikat z Badań CBOS nr 95/2022, Warszawa 2022, compiled by K. Pankowski, p. 7. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_095_22.PDF accessed: 19.01.2023

⁸ K. Daniel, *Rola mediów w kształtowaniu społecznych opinii o sądach*, [in:] *Media. Władza. Prawo*, ed. M. Miska, Kraków 2005, p. 89.

⁹ A. Gryniuk, *Świadomość prawna (studium teoretyczne)*, Toruń 1979, p. 47.

borrowed and filtered, and that the media image tends to simplify reality and succumb to the so-called iceberg syndrome (only a small part of reality is discussed, while the part thereof that is kind of "below the surface" is ignored) and to abuse stereotypes.¹⁰ The boundaries between what is fictitious and what is real, and therefore confirmed in reality, are also blurred.¹¹ These properties pose a threat of using the coverage for pursuing political goals.¹²

To achieve the aim of the study, the image of the legal community was used, shown in the pseudo-documentary series entitled *Kasta* broadcast on the first channel of the Polish public television in the seasons 2020/2021, 2021/2022 and from 5 September 2022 until the end of December 2022. The choice is not random and was based on several considerations. Firstly, the pseudo-documentary had a chance to reach a broad audience. Secondly, this type of research material can be considered to fit in the concept of documentary broadly understood in sociology, which also includes publicist messages, including, it seems, pseudo-documentaries, which are a certain novelty.¹³ Thirdly, it is difficult to analyse the show's message detached from the socio-political situation and past actions of the government, which in response to what was believed to be public expectations, amended the justice system legislation starting from the end of 2015 and tried to justify legal solutions that raised constitutional doubts and met with opposition from the legal community. The timing of launching the series was associated with the March of a Thousand Robes, where representatives of all legal professions protested against another regulations to discipline the judges (the so-called "gag law").¹⁴ After billboards showing examples of judges-thieves; the on-line discrediting of judges who openly opposed the government through the *Kasta*/*Antykasta* group and after the TVP Info's programme *Kasta* showing controversial rulings of Polish courts, a series with the same title *Kasta* appeared. It seems that the change in the form of production was deliberate. It turned out that the programme broadcast over several months provoked response from people who felt affected by

¹⁰ M. Czopek, D. Chomont – Parzyńska, D. Czerwińska, M. Kołodziej, R. Kudzia, M. Morawska, A. Ostrowska, A. Szymkowiak, *Rola mediów w kreowaniu wizerunku*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z Nauk Społecznych” 2016, vol. 9, p. 87.

¹¹ K. M. Cwynar, *Środki masowego przekazu w kulturze współczesnej – informacja i oświecenie czy manipulacja?* „Przegląd Politologiczny” 2015, no. 2, p. 122. <https://doi.org/10.14746/pp.2015.20.2.9>

¹² *Ibidem*, p. 122.

¹³ A special issue of "Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej" discussed the relationship between law and film-making in terms of the answer to the question: "Can cinematography, as one of most popular branch of culture today, be a means for saying something interesting and valuable about law?" Jabłoński P., Pichlak M., *Obrazy prawa w sztuce filmowej. Wprowadzenie*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2021, no. 1, p. 13

¹⁴ *Prawnik rozprawił się z "Kastą". Obnażył manipulację TVP*, oprac. K. Meller, <https://teleshov.wp.pl/obnazyl-manipulacje-tvp-prawnik-nie-zostawil-suchej-nitki-na-kascie-6609509779430240a> Accessed: 04/04/2023

the unreliable way of presenting the issue¹⁵ or even raised more far-reaching allegations, including forgery of documents for the purpose of broadcasting.¹⁶ Hence, the form of pseudo-documentary has been adopted as safer, because it does not have to stick strictly to facts, which in principle relieves the authors from formal responsibility for the content. Moreover, it is more attractive to the viewer. Lastly, the series has been noted by the public, but many people have heard about it, and not so many have seen it, which further inspires research in the formula of the case study as stated in the title hereof.

2. RESEARCH METHODOLOGY

2.1. Essence and types of the pseudo-documentaries

The pseudo-documentary is "a feature film made in the manner of a documentary, based on facts"¹⁷ Its tradition dates back to Orson Welles' radio play of 1938 "War of the Worlds", considered to be an utmost achievement in influencing the audience perception, as it led thousands of Americans to believe in a Martian invasion and to take to the streets terrified of an attack by an alien civilisation.¹⁸ However, the development of the pseudo-documentary did not occur until the 21st century, and as the first show of that type in Poland is considered *W 11 Wydział śledczy* broadcast by TVN. Today, it is a very popular genre occupying most of the airtime of the main TV stations. The show *Kasta* is of the type of docu-crime, which has features of a documentary and a detective story, but there are also court-shows which are staged court hearings and docu-soaps which have a social drama character.¹⁹

2.2. Manner of selection of the research sample

The series *Kasta*²⁰ has 340 episodes, including 102 episodes which were analysed for the purposes of this study: the first 20 and the last 20 episodes (to see possible changes in the

²⁴ A petition was submitted to the Polish Commissioner for Human Rights (RPO). <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/obywatel-skarzy-sie-na-program-tvp-kasta-rpo-pyta-krrit> Accessed: 4.04.2023.

¹⁶ Prezes szczecińskiego sądu okręgowego zarzucił autorom programu sfalszowanie dokumentu. Prezes sądu w Szczecinie: w programie "Kasta" sfalszowano oświadczenie sędzi. <https://www.rp.pl/sady-i-trybunaly/art862461-prezes-sadu-szczecinie-w-programie-kasta-sfalszowano-oswiadczenie-sedzi> Accessed: 4.04.2023.

¹⁷ *Słownika Języka Polskiego PWN* <https://sjp.pwn.pl/slowniki/paradokument.html>

¹⁸ Czopek, D. Chomont – Parzyńska, D. Czerwińska, M. Kołodziej, R. Kudzia, M. Morawska, A. Ostrowska, A. Szymkowiak, *op. cit.*, p. 79.

¹⁹ A. Jabłoński, *Krótką historia seriali paradokmalnych w Polsce*, <https://www.today.pl/JX69c> Accessed: 3.04.2023.

²⁰ The series was broadcast from 1 October 2020 till the end of December 2022. The Management Board of TVP entrusted the production of the series to the Like Vision company. <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/producent-kasty-z-6-milionowym-przychodem-wczesniej-zarobil-prowadzacy/dv7rj7x> Accessed: 3.04.2023.

The episodes of the series referred to in the study were downloaded from: <https://vod.tvp.pl>

message), and then every fifth, starting from Episode 22 which was randomly drawn. Each episode was analysed in terms of the problems specified in the questionnaire prepared for this purpose. The analysis was accompanied by a constant need to ensure its scientific nature, with the awareness that it made on quite peculiar material.

67

3. RESULTS OF THE ANALYSIS

The representation of the image of the legal community is discussed based on such elements of image as appearance, behaviour and manners, interpersonal skills, professional qualifications and experience, professional achievements and lifestyle.²¹

77

3.1. The image of judges as key to the image of the community of legal professionals in Poland

The message from the pseudo-documentary *Kasta* is focused on judges, though not exclusively. It is however the judges who are the point of reference for the cases presented, with the preconceived assumption that a wrongful, unfair, wrongful decision could be (and this is confirmed in the vast majority of cases on the show) the result of some form of judge's entanglement. The judges are shown there as a professional group dominated by those who breach the law, the rules of professional ethics and simple human decency. "Good" judges are a clear minority – with only a few being active judges and the rest having been forced by conspiracy participants to retire.²² It is worth noting that information about judges is obtained from sources that are difficult to verify, including rumours from court lobbies.²³

36

Moving on to the individual elements of the image, it might seem that the issue of appearance is of secondary importance, but it is primary in the so-called first impression effect, especially since the pseudo-documentary as such operates not only with a word, but also with a picture. This first impression is not positive. Most of the judges presented in the pseudo-documentary are unattractive men who, when appearing outside the courtroom, are carelessly dressed. These are mostly middle-aged people, and if they are young judges, they are criticised on the show of being too much respectful to advocates, especially the prominent ones.²⁴ Female

74

3

²¹ M. Czopek, D. Chomont – Parzyńska, D. Czerwińska, M. Kołodziej, R. Kudzia, M. Morawska, A. Ostrowska, A. Szymkowiak, *op. cit.*, pp. 81-82.

²² *Zemsta*, Episode 107.

²³ *Szkolny prześladowca*, Episode 212; *Samoobrona*, Episode 325; *Korporacja*, Episode 292.

²⁴ *Spacer*, Episode 27.

judges are shown to be at least not nice, although they seem to have been treated a little milder than men.

As regards behaviour and manners, the pseudo-documentary presents judges unfavourably. They are usually arrogant and overconfident, feel impunity and even use vulgar language.²⁵In particular, they do not care about convincing others that the sentence was correct. When asked to talk about the judgment, they either do not want to talk at all²⁶ or, while agreeing, most often they only cite the grounds of the judgement.²⁷Judges cannot establish correct relationships with other legal practitioners²⁸ unless they have some sort of deal with them.²⁹

They do not have communication skills, although they have direct contact with people when doing their job. Judges, especially in the courtroom, seem completely inaccessible to the parties to the proceedings. In the courtroom, they are threaten to be fined³⁰ or removed from the courtroom.³¹They do not always state the reasons behind the judgment – the lack of any substantiation for the judgment cannot be explained by the timeframe of the series.³²The judges are also susceptible to manipulation, for example, by the mass-media³³, and even by other judges³⁴.

Most allegations are related to the way in which the judges do their job. While it is difficult to find in the series examples where their professional qualifications or experience are questioned, the skills they have acquired are primarily used to pursue their own interests. Judges are accused of committing crimes and acting in ways which, even if not directly illegal, may cast doubt on their impartiality. The principles of judicial ethics, which stipulate that a judge may not by his or her conduct give rise to even the appearance of disrespect for the legal order (§16), are breached.³⁵ Not only does the pseudo-documentary refer to "appearances", but judges are even accused of committing serious crimes. This includes primarily bribery - they

²⁵ *Sędzia pod wpływem*, Episode 17.

²⁶ *Dom*, Episode 8; *Kopalnia*, Episode 327; *Nieprzytomni*, Episode 333

²⁷ *Sport to zdrowie*, Episode 102; *Zemsta*, Episode 107.

²⁸ *Plagiat – nieuczciwa gra*, Episode 18.

²⁹ *Spacer*, Episode 27.

³⁰ *Jeden za dużo*, Episode 62; *Wspólność majątkowa*, Episode 287; *Własny kąt*, Episode 318. *Synek*, Episode 332.

³¹ *Pomocna dłoń*, Episode 112

³² *Samosąd*, Episode 272.

³³ *Ziarna i plewy*, Episode 19.

³⁴ *Prze imię*, Episode 137.

³⁵ Uchwała Nr 25/2017 Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 13 stycznia 2017 r. w sprawie ogłoszenia ujednoliconego tekstu Zbioru Zasad Etyki Zawodowej Sędziów i Asesorów Sądowych, <https://www.krs.pl/pl/oradzie/zbior-zasad-etyki-zawodowej-sedziow/591-uchwala-nr-25-2017-krajowej-rady-sadownictwa-z-dnia-13-stycznia-2017-r.html> Accessed: 26.04. 2023.

accept payment for sentences to be passed.³⁶ They do this in a simple way (just by accepting cash in thick envelopes)³⁷, or in a more sophisticated way by devising a mechanism of corruption.³⁸ They are portrayed as people with whom any deal is possible to be made, it is just a matter of the right sum of money³⁹, but they are generally very cautious, which makes it difficult to prove them guilty.⁴⁰

Although the judge's salary is shown to be "high"⁴¹, some judges seek additional sources of income even in branches that do not have approval among the public, for example as sleeping partners in a escort agency business.⁴² They also commit other crimes, such as VAT fraud.⁴³

A very strong criticism is that judges are involved in all sorts of conspiracies and even described as the "protectors" of this kind of informal structures.⁴⁴ The term "conspiracy" (Polish: "układ") is significant in that the pseudo-documentary was touted as referring to people harmed by the "system", the title "caste" defined as informal deals between judges, prosecutors and businesspeople. Indeed, there are more participants in these agreements (including notaries, expert witnesses, advocates, officials and even gangsters). The word "caste" in Poland gained popularity at the threshold of judicial reform due to the speech of judge of the Supreme Administrative Court Irena Kamińska at the Congress of Polish Judges in 2016, when she said about the "extraordinary caste" to emphasize the role that judges should play in the face of changes taking place and the duties incumbent on them. However, this term was adopted by the ruling circles as an expression of the judges' conviction of the extraordinary position of that profession, separation from society, or even a sort of arrogance. In the show, the caste is not so much identified with a privileged, closed group, but with a conspiracy.

With their conduct, the judges contradict the principle of impartiality by violating the Principles of the Ethics of Judges (in particular, § 10 or § 17(1)). They do not exclude themselves as disqualified judges from cases in which they are related with the parties or their

³⁶ *Rowerzystka*, Episode 72; *Stuczka*, Episode 323.

³⁷ *Celebryta ponad prawem*, Episode 5; *Wysokie ceny*, Episode 132.

³⁸ *Kupiona niewinność*, Episode 10; *Pokaz*, Episode 97.

³⁹ *Jeden za dużo*, Episode 62; *Intratny interes*, Episode 267.

⁴⁰ *Jeden za dużo*, Episode 62.

⁴¹ *Wysokie ceny*, Episode 132.

⁴² *Sąsiadka*, Episode 172.

⁴³ *Zaginiony testament*, Episode 322.

⁴⁴ *Pokaz*, Episode 97; *Sport to zdrowie*, Episode 102.

Faculty of Law and Administration

relatives in some way, such as of emotional (affair)⁴⁵, family⁴⁶, business⁴⁷ or social⁴⁸ nature. They do not approach the evidence presented in cases correctly, ignoring those that could be relevant for the case.⁴⁹The least severe objection is that judges are not doing their job properly, they are just lazy.⁵⁰

In terms of professional successes, achievements and accomplishments, judges are not considered to be respectful people. The message conveyed by the pseudo-documentary reinforces the notion that one can always try to bribe a judge to win a case.⁵¹Moreover, they are also not resilient enough to practise their profession. Even if from the point of view of an ordinary person the decisions made by judges can be justified from a human point of view, the gravity of the office and the social position they occupy impose stricter requirements on them. They are prone to acquit, fearing the disclosure of facts that damage their image (e.g. an affair, a drug history⁵² or compromising photographs⁵³). They allow to be intimidated when gangsters kidnap their loved ones⁵⁴ or threaten their children.⁵⁵

The image of judges is damaged even by their feelings for their family members. A loving judge is ready to do a lot to save the life and health of his wife⁵⁶ or child⁵⁷ or to protect his daughter from criminal liability.⁵⁸ The above leads to the clear conclusion that there are no unbreakable judges, one can always find their weak point.⁵⁹

⁴⁵ *Autor nieznany*, Episode 1, *Utracona odznaka*, Episode 4; *Działkowicz*, Episode 82.

⁴⁶ *Dom*, Episode 8; *Wirtualny kredyt*, Episode 20; *Świadek*, Episode 77; *Kółko teatralne*, Episode 92; *Złe filmy*, Episode 232; *Wszystko dla córki*, Episode 162.

⁴⁷ *Prosto w serce*, Episode 11; *Pewny zysk*, Episode 320, *Rowerzystka*, Episode 72.

⁴⁸ *Pasażer*, Episode 2; *Poświęcenie matki*, Episode 67; *Sport to zdrowie*, Episode 102; *Celebrytka*, Episode 127; *Wrobiona*, Episode 252; *Podwójne życie*, Episode 257; *Syn marnotrawny*, Episode 282; *Synek*, Episode 332.

⁴⁹ *Poświęcenie matki*, Episode 67; *Wysokie ceny*, Episode 132; *Niebezpieczna bursa*, Episode 277; *Nieprzytomni*, Episode 333. *Szary pracownik*, Episode 42; *Gra o wszystko*, Episode 329.

⁵⁰ *Szary pracownik*, Episode 42.

⁵¹ *Ślub dla pieniędzy*, Episode 330.

⁵² *Desperacki krok*, Episode 152.

⁵³ *Porzuceni*, Episode 227.

⁵⁴ *Zamach*, Episode 315.

⁵⁵ *Zaginiony testament*, Episode 322; *Kopalnia*, Episode 327.

⁵⁶ *Amerykańskie alimenty*, Episode 9.

⁵⁷ *Z dobrego serca*, Episode 14.

⁵⁸ *Pod wpływem*, Episode 237.

⁵⁹ *Prosto w serce*, Episode 11.

Even when judges are subject to disciplinary procedure, they are often ultimately not held accountable at all⁶⁰, or face minor punishment in the form of an admonition⁶¹ or reprimand⁶². A way of avoiding responsibility is leaving the active service⁶³, early retirement⁶⁴ or transfer to another court.⁶⁵ One of the ways of avoiding accountability by judges is the immunity they enjoy.⁶⁶

Judges' lifestyles, including their personal lives, often do not serve as role models. The image of a judge who behaves in an undignified manner: he is a violent husband who uses physical and psychological violence against his wife, appeals strongly to the viewer's imagination.⁶⁷ Male judges are also immoral: they are womanisers, having a bad midlife crisis⁶⁸, using services of women of dubious reputation, cheating on their wives.⁶⁹ Female judges are promiscuous⁷⁰, they demonstrate excessive female solidarity.⁷¹ Some judges are addicts – be it gambling ("a roulette judge") or drugs⁷², which makes them vulnerable to blackmail by those whose cases they hear.

Judges are shown ³⁴ not only in the courtroom, but also in other situations – especially in nightclubs⁷³ or isolated car parks, in the evening, when they are accepting fat envelopes or talking with people about further proceeding in the cases heard by them.⁷⁴

Summing up this part, it should be stated that judges are portrayed negatively. They are presented as not mature enough to practise their profession and unaware of the consequences

⁶⁰ *Autor nieznany*, Episode 1; *Zaginiony testament*, Episode 322; *Dom*, Episode 8; *Z dobrego serca*, Episode 14; *Szokujący mobbing*, Episode 15; *Agencja pod ochroną*, Episode 87; *Kółko teatralne*, Episode 92; *Pokaz*, Episode 97; *Sport to zdrowie*, Episode 102; *Zawodowy oszust*, Episode 122; *Wysokie ceny*, Episode 132; *Dobre imię*, Episode 137; *Spółdzielnia*, Episode 142; *Desperacki krok*, Episode 152; *Nie do obrony*, Episode 202; *Szkolny prześladowca*, Episode 212; *Porzuceni*, Episode 227; *Złe filmy*, Episode 232; *Korporacja*, Episode 292; *Hochsztapler*, Episode 336. *Zabójcza kwarantanna*, Episode 22; *Hakerka*, Episode 32.

⁶¹ *Zabójcza kwarantanna*, Episode 22; *Hakerka*, Episode 32; *Działka*, doc. 222.

⁶² *Bezdomna*, Episode 177; *Omerta*, Episode 242; *Podwójne życie*, Episode 257.

⁶³ *Kupiona niewinność*, Episode 10.

⁶⁴ *Wirtualny kredyt*, Episode 20.

⁶⁵ *Wszystko dla córki*, Episode 162.

⁶⁶ *Sędzia pod wpływem*, Episode 17; *Stuczka*, Episode 323.

⁶⁷ *Dom*, Episode 8.

⁶⁸ *Samoobrona*, Episode 325.

⁶⁹ *Gra o wszystko*, Episode 329.

⁷⁰ *Niebezpieczna bursa*, Episode 277.

⁷¹ *Autor nieznany*, Episode 1; *Wrobiona*, Episode 252.

⁷² *Szkola życia*, Episode 197.

⁷³ *Pomocna dłoń*, Episode 112; *Wspólność majątkowa*, Episode 287.

⁷⁴ *Rowerzystka*, Episode 72.

of their rulings for ordinary people. There are isolated examples of "good judges", but nonetheless they are unable to do anything to prevent unjust sentences.⁷⁵

3.2. Advocates – an ambivalent image: "the good ones" and "the bad ones"

Other legal professions are not subject to such broad vivisection as judges, but the image of advocates is quite precise against this background, although it is not so clear, as both "good" and "bad" lawyers are shown. The first group undoubtedly includes advocates from the law firm *Wolscy i Wspólnicy* who conduct the cases presented in the pseudo-documentary, which is a kind of model for a positive image of a legal practitioner.⁷⁶

The fact that they are young people comes to the fore from the point of view of elements of their image and socio-demographic characteristics. It seems that it is not a coincidence, because they do not carry the ballast of the past, they are not entangled, they have an idealistic view of the world, in which justice should prevail. They are elegantly dressed men in suits and women in modest but good quality suits or blouses. All in all, the first visual impression is very good.

When it comes to behaviour and manners, advocates are compassionate and polite.⁷⁷ They respect simple people, they use language properly. They behave correctly in relation to other legal professions, but this does not mean that they are always of good opinion of them.⁷⁸

The strength of the advocates from the Law Firm are their interpersonal skills – they have mastered the art of relations with other people. It seems to be in their nature.⁷⁹

advocates from the Law Firm are reliable in doing their job, while being honest with their clients. They do not promise to win, but they offer their clients hope and declare that they will do anything possible.⁸⁰ They are modest⁸¹ and courageous.⁸² They are ready to fight⁸³, even to the detriment of their career.⁸⁴ A certain heterogeneity of message occurs at this point, at least in terms of declarations: on the one hand, they firmly state that they "must not act against the

⁷⁵ *Wysokie ceny*, Episode 132.

⁷⁶ *Zły pies*, Episode 312.

⁷⁷ *Zaginiony testament*, Episode 322.

⁷⁸ *Dom*, Episode 8; *Poświęcenie matki*, Episode 67; *Zaginiony testament*, Episode 322.

⁷⁹ *Szokujący mobbing*, Episode 15.

⁸⁰ *Autor nieznany*, Episode 1; *Diler wyroków*, Episode 13; *Hakerka*, Episode 32; *Idole*, Episode 326.

⁸¹ *Przybrana rodzina*, Episode 316.

⁸² *Świadek*, Episode 77; *Spółdzielnia*, Episode 142.

⁸³ *Rowerzystka*, Episode 72.

⁸⁴ *Kupiona niewinność*, Episode 10.

law⁸⁵ and, on the other, when a just cause is concerned, they are ready to act on the verge of legality.⁸⁶

Noteworthy is the way in which the manner of operation of a modern law firm is shown, as it includes activities of "a little more discreet" nature.⁸⁷ In fact, it is more like a private investigations business than a law firm. Lawyers are ready to conduct surveillance outside the office, they organise provocations⁸⁸ The work of the advocates is a team effort: each case is handled by two people and in almost every case it is necessary to use the help of IT specialists and detectives.⁸⁹ They support the lawyers with their skills to access information obtained in a quite unofficial way. Thus, not all the evidence collected can be used in court. This slightly changes the image of a lawyer locked within the four walls of his office and browsing legal codes. Legal doubts are not exposed and the lawyers' work focuses on the factual findings of the case. It turns out that nowadays, legal reasoning and traditional evidence-gathering alone are not enough, but additional activities are necessary. It is also noteworthy that there is a "friendly atmosphere" in the Law Firm, which is appreciated by clients.⁹⁰

The interest of the advocates in their clients does not end with a ruling, especially an unfavourable one - they seek support for them from a foundation that helps those harmed by the judiciary (including with respect of their fee).⁹¹ The issue of the lawyers' fees for their work is present in the pseudo-document, but is not exposed.⁹²

As regards the issue of achievements and professional accomplishments, for the advocates of the Law Firm it is client's satisfaction that matters most and this is the most important measure of success for them, which allows them to solicit new cases.⁹³

As far as lifestyle is concerned, the young advocates from the firm are very busy people, which often means that they do not have personal life. When off work, they are ready to help wronged people.⁹⁴ Although they have their problems and flaws, or rather little weaknesses⁹⁵,

⁸⁵ *Gra o wszystko*, Episode 329.

⁸⁶ *Diler wyroków*, Episode 13; *Działka*, Episode 222.

⁸⁷ *Szokujący mobbing*, Episode 15.

⁸⁸ *Spowiedź*, Episode 314.

⁸⁹ *Autor nieznan*, Episode 1.

⁹⁰ *Oszukana*, Episode 167.

⁹¹ *Rowerzystka*, Episode 72.

⁹² *Amerykańskie alimenty*, Episode 9; *Kupiona niewinność*, Episode 10.

⁹³ *Dom*, Episode 8; *Gwiazdny pył*, Episode 12; *Poświęcenie matki*, Episode 67; *Jeden za dużo*, Episode 62; *Pokaz*, Episode 97; *Dobre imię*, Episode 137.

⁹⁴ *Samoobrona*, Episode 325.

⁹⁵ *Falszywy gwałt*, Episode 6; *Kupiona niewinność*, Episode 10; *Z dobrego serca*, Episode 14; *Trzy procesy, dwa wyroki*, Episode 16; *Świadek*, Episode 77.

but these seem to be shown deliberately as harmless in comparison to the deficiencies of other lawyers portrayed in the series and to make the characters credible.

Apart from lawyers from the Law Firm, other representatives of this profession are presented in a positive way only incidentally, such as a retired advocate⁹⁶, while others are portrayed in a definitely negative way. Two general types of advocates can be distinguished here: the first are people who do their job badly, uncommitted⁹⁷, inept⁹⁸, especially when they are court-appointed defence counsels.⁹⁹The second group are advocates who have the opinion of good professionals, but at the same time are bound by various arrangements.¹⁰⁰These are very well paid people with connections¹⁰¹, including judges.¹⁰² They are ruthless¹⁰³ and cannot lose.¹⁰⁴ The advocates described as “top shelf” professionals¹⁰⁵ often come from families with lawyer traditions. They are immoral people, they like to live a fancy lifestyle and abuse alcohol.¹⁰⁶When running the case of a client, they are in fact willing to act in favour of the opposing party.¹⁰⁷They lack refinement and tact, and just “ordinary human decency”.¹⁰⁸The motto of such a lawyer is: “The end justifies the means, you have to do everything to win a client's case”¹⁰⁹, including counterfeiting evidence.¹¹⁰

3.3. Image of other legal professions and other occupations

Most public prosecutors present in the pseudo-documentary are presented in a negative way, although there are exceptions. The good prosecutor is a young man who is passionate about the case, but his work is hampered by corrupt judges.¹¹¹ Not all the prosecutors are indifferent about the outcome of the case¹¹² and they do not give up efforts to dismantle the

⁹⁶ *Kółko teatralne*, Episode 92.

⁹⁷ *Autor nieznany*, Episode 1; *Rowerzystka*, Episode 72; *Własny kąt*, Episode 318.

⁹⁸ *Komorniczy przekręt*, Episode 7.

⁹⁹ *Działka*, doc. 222.

¹⁰⁰ *Komorniczy przekręt*, Episode 7.

¹⁰¹ *Koledzy*, Episode 47.

¹⁰² *Spacer*, Episode 27.

¹⁰³ *Spacer*, Episode 27.

¹⁰⁴ *Zemsta*, Episode 107.

¹⁰⁵ *Koledzy*, Episode 47.

¹⁰⁶ *Odrzucona*, Episode 147.

¹⁰⁷ *Oszukana*, Episode 167.

¹⁰⁸ *Cisza nocna*, Episode 117; *Z zamkniętymi drzwiami*, Episode 302.

¹⁰⁹ *Kariera*, Episode 297.

¹¹⁰ *Niepotrzebny ojciec*, Episode 217.

¹¹¹ *Jeden za dużo*, Episode 62.

¹¹² *Sport to zdrowie*, Episode 102.

conspiracy.¹¹³ But most of them are involved in different kinds of agreements, for example with businessmen, expert witnesses and the mayor¹¹⁴, with local politicians¹¹⁵, with gangsters¹¹⁶ or senior police officers.¹¹⁷ These are people whose appearance is not appealing, who are arrogant and also vain: to gain popularity they "make the case to be subject of the media's interest".¹¹⁸ They are not committed to the case to a sufficient extent, they are unprofessional.¹¹⁹

Some are common criminals, e.g. they destroy evidence and order killings¹²⁰, accept bribes¹²¹, or hide the perpetrators.¹²² There are also drug addicts, the addiction making them vulnerable to the pressure from those they are intended to prosecute.¹²³ Some are portrayed as immoral, having affairs with female advocates.¹²⁴

Like the judges, the prosecutors enjoy immunity¹²⁵ and the system of their liability is not working properly either. Even if disciplinary proceedings are initiated against prosecutors¹²⁶, they are generally slow-paced¹²⁷ and sometimes the way to avoid accountability is a transfer to another professional corporation.¹²⁸

If one were to grade which professional group of lawyers is presented in the least favourable way after the judges, it is the notaries. According to the scheme adopted in the pseudo-documentary, their appearance does not inspire confidence. Although they are considered to be well-off people¹²⁹, they use their function to earn additional financial benefits for themselves. They give false statements in court¹³⁰, they accept bribes themselves¹³¹ but they also give them.¹³² Having legal expertise, they suggest to undertake illegal actions.¹³³ They

¹¹³ *Wysokie ceny*, Episode 132.

¹¹⁴ *Trzy procesy, dwa wyroki*, Episode 16.

¹¹⁵ *Hakerka*, Episode 32.

¹¹⁶ *Diler wyroków*, Episode 13.

¹¹⁷ *Przeładka*, Episode 52.

¹¹⁸ *Pasażer*, Episode 2.

¹¹⁹ *Nagle wtargnięcie*, Episode 37; *Działkowicz*, Episode 82.

¹²⁰ *Autor nieznan*, Episode 1.

¹²¹ *Falszywy gwałt*, Episode 6; *Koledzy*, Episode 47.

¹²² *Gwiazdny pył*, Episode 12.

¹²³ *Diler wyroków*, Episode 13.

¹²⁴ *Koledzy*, Episode 47.

¹²⁵ *Diler wyroków*, Episode 13.

¹²⁶ *Trzy procesy, dwa wyroki*, Episode 16.

¹²⁷ *Gwiazdny pył*, Episode 12.

¹²⁸ *Przeładka*, Episode 52.

¹²⁹ *Własny kąt*, Episode 318.

¹³⁰ *In fragranti*, Episode 335.

¹³¹ *Własny kąt*, Episode 318.

¹³² *Poświęcenie matki*, Episode 67.

¹³³ *In fragranti*, Episode 335.

Faculty of Law and Administration

have no particular communication skills, although they perform slightly better than judges in this area. They are part of various kinds of conspiracies, which is due to the fact that many frauds could not be effectively carried out without the help of notaries, especially in order to acquire property for amounts inadequate to their value.¹³⁴ They deceive ordinary people, often vulnerable and ignorant of the law. They deliberately do not protect the interests of their clients.¹³⁵ It seems, however, that notaries are portrayed as being hold liable more likely than other legal practitioners¹³⁶, although this is not the rule.¹³⁷

The pseudo-documentary added little to the bailiff's image in Polish public, and it seems that it has only strengthened the negative associations related to those who practise the profession. An opinion about the dramatic nature of enforcement proceedings was expressed, while stating that debts should be repaid, but bailiffs themselves were presented as unfriendly, ruthless people, those who could "have it in" for the debtor.¹³⁸

It is worth noting that the paradox sometimes refers to "lawyers"¹³⁹ Probably this refers to attorneys-at-law representing companies, but this profession occurs in the show only incidentally¹⁴⁰ which is interesting in view of the fact that nearly 47 thousand people practise this profession in Poland.

Lawyers-academics, including those who combine their academic career with judicial service, appear in the series as a distinct category. Two groups can be distinguished among them: the first are those who cooperate with the Law Firm, privately advising the advocates¹⁴¹, themselves having been forced by the caste to retire.¹⁴² They are presented in a way that, according to the series' creators, is consistent with the social image of law professors they often uses Latin phrases during conversations.¹⁴³ The second group is made up of academics appearing in connection with cases conducted by the advocates. These are no longer assessed positively. When a prominent lecturer should bear witness to the truth in the case of a former student accused of plagiarism, he fails to do so for the sake of his family.¹⁴⁴ The critical

¹³⁴ *Zmowa mieszkaniowa*, Episode 57; *Spadkobierczyni*, Episode 331.

¹³⁵ *Zmowa mieszkaniowa*, Episode 57.

¹³⁶ *Spadkobierczyni*, Episode 331.

¹³⁷ *Zmowa mieszkaniowa*, Episode 57; *Poświęcenie matki*, Episode 67.

¹³⁸ *Komorniczy przekręt*, Episode 7.

¹³⁹ *Kółko teatralne*, Episode 92.

¹⁴⁰ *Rowerzystka*, Episode 72.

¹⁴¹ *Amerykańskie alimenty*, Episode 9; *Koledzy*, Episode 47.

¹⁴² *Utracona odznaka*, Episode 4.

¹⁴³ *Spadkobierczyni*, Episode 331; *Utracona ziemia*, Episode 317.

¹⁴⁴ *Plagiat – nieuczciwa gra*, Episode 18.

evaluation of some academics does not mean that academic work is undervalued, but the need to combine an academic career with practical experience is emphasised.¹⁴⁵

Police officers also appear in the pseudo-documentary, with both good ones - helping the lawyers to get to the truth¹⁴⁶, and bad ones. It seems that the closer we get to the end of the series, the more police officers are portrayed in a positive way as performing a "high-risk" function.¹⁴⁷ Perhaps this is a suggestion that the closer we get to the present day, the more positive changes have taken place in these services. However, as far as the image of bad police officers is concerned: they make deals, in particular with judges, prosecutors¹⁴⁸, businessmen, gangsters, and they take bribes¹⁴⁹ and brag about connections.¹⁵⁰ They themselves are also sometimes involved in crimes, e.g. by co-organising theft¹⁵¹, falsifying evidence¹⁵², giving false testimony.¹⁵³ They disregard the cases they are supposed to handle.¹⁵⁴ They neglect their duties and do not do their job reliably.¹⁵⁵ They show misunderstood male solidarity and behave in an inappropriate manner towards their female colleagues.¹⁵⁶ In family life, they mistreat their wives.¹⁵⁷

Sometimes disciplinary proceedings are initiated against police officers¹⁵⁸ and they are even dismissed from duty¹⁵⁹, but there are also those who manage to avoid responsibility.¹⁶⁰

Many words of criticism is addressed in the pseudo-documentary to expert witnesses.¹⁶¹ Experts in various areas (e.g. medical doctors¹⁶², graphologists¹⁶³, civil engineering inspectors¹⁶⁴), while involved in various informal deals, draw up opinions

¹⁴⁵ *Synowa*, Episode 307.

¹⁴⁶ *Świadek zbrodni*, Episode 262; *Hochsztapler*, Episode 336.

¹⁴⁷ *Zamach*, Episode 315.

¹⁴⁸ *Przesiadka*, Episode 52.

¹⁴⁹ *Dom*, Episode 8; *Działkowicz*, Episode 82.

¹⁵⁰ *Matnia*, Episode 328.

¹⁵¹ *Spowiedź*, Episode 314.

¹⁵² *Sędzia pod wpływem*, Episode 17; *Samosąd*, Episode 272.

¹⁵³ *Za zamkniętymi drzwiami*, Episode 302.

¹⁵⁴ *Agencja pod ochroną*, Episode 87; *Złe filmy*, Episode 232.

¹⁵⁵ *Agencja pod ochroną*, Episode 87.

¹⁵⁶ *Nieprzytomni*, Episode 333.

¹⁵⁷ *Matnia*, Episode 328.

¹⁵⁸ *Złe filmy*, Episode 232.

¹⁵⁹ *Spowiedź*, Episode 314.

¹⁶⁰ *Przesiadka*, Episode 52.

¹⁶¹ *Autor nieznan*, Episode 1.

¹⁶² *Matnia*, Episode 328; *Ślub dla pieniędzy*, Episode 330.

¹⁶³ *Spadkobierczynie*, Episode 331.

¹⁶⁴ *Omerta*, Episode 242.

beneficial to one of the parties in exchange for property benefits.¹⁶⁵ It is equally clear that it is a group, which often bears responsibility for its actions.¹⁶⁶

Other professions, usually critically assessed, complement the image of lawyers. These include, for example, public revenue officials¹⁶⁷, officials responsible for tender procedures¹⁶⁸ or those dealing with spatial development¹⁶⁹, as well as court interpreters¹⁷⁰, municipal police officers¹⁷¹ and public prosecutor's office staff members.¹⁷²

4. FINAL CONCLUSIONS

The pseudo-documentary presents Poland as a country in which society is divided into a privileged minority and ordinary people, into the elite and masses, with this division largely coinciding with the division into bad and good, rich and poor.¹⁷³ Attending a good private school, the fact of coming from a well-off family, or the celebrity status are the qualities that immediately put such a person in the circle of those who will find themselves in a privileged position before the judicial authorities.¹⁷⁴

At this point, the question arises to what extent the image of the legal community presented in the pseudo-document reflects the real problems of the Polish justice system perceived by the public?

The problem of issuing unfair rulings by the courts, which permeates the series, is mentioned in opinion polls as the third most important problem of the Polish justice system.¹⁷⁵ The message of the pseudo-documentary is that the blame for such situation is put on the conspiracies ("the mafia")¹⁷⁶, which make it difficult to speak of the impartiality of judges in Poland. Significant in this context is a saying that in order for a judge to be impartial, he would have to have no family, friends and political views.¹⁷⁷ For the social consequences of the

¹⁶⁵ *Prosto w serce*, Episode 11; *Nieczysty biznes*, Episode 334.

¹⁶⁶ *Tajemnica sprzed lat*, Episode 192; *Omerta*, Episode 242; *Podwójne życie*, Episode 257.

¹⁶⁷ *Wirtualny kredyt*, Episode 20.

¹⁶⁸ *Jeden za dużo*, Episode 62.

¹⁶⁹ *Kółko teatralne*, Episode 92; *Utracona ziemia*, Episode 317.

¹⁷⁰ *Poświęcenie matki*, Episode 67.

¹⁷¹ *Kółko teatralne*, Episode 92.

¹⁷² *Pomocna dłoń*, Episode 112.

¹⁷³ *Synek*, Episode 332.

¹⁷⁴ *Diler wyroków*, Episode 13; *Sędzia pod wpływem*, Episode 17; *Szary pracownik*, Episode 42; *Kariera*, Episode 297.

¹⁷⁵ *Spoleczne oceny wymiaru sprawiedliwości...*, p. 10.

¹⁷⁶ *Nagle wtargnięcie*, Episode 37.

¹⁷⁷ *Autor nieznan*, Episode 1.

irregularities shown, the pseudo-documentary blames the legal community, primarily judges. These consequences are very severe for the victims of unjust rulings: they suffer at least stress, but also depression, fall into addictions, their families break up, they have to use therapy and psychological help and even make suicide attempts.

The thesis, proposed in the literature on the subject, about the perception of the court not as a social institution, but as a repressive authority, which results in a mental construction based on the division between "us" versus "the apparatus of justice", is confirmed. The above "creates the possibility for the judiciary to be embedded in projected political social divisions".¹⁷⁸

As a rule, the conspiracies are associated with money, and a corrupt judge is an image that is likely to become instilled in the public consciousness. However, the problem of corruption, undoubtedly capable of appealing to the viewer's imagination, was recognised in the series as coming to the fore while not having been previously so strongly emphasised.¹⁷⁹ In public opinion surveys, corruption is mentioned fifth among the problems of the judiciary (26% of those surveyed)¹⁸⁰, moreover, it is not courts where it occurs most often, but is associated primarily with the actions of politicians.¹⁸¹

On the other hand, the problem of excessive lengthiness of court proceedings perceived by the public as the most important problem of the justice system in Poland has not been highlighted.¹⁸² There are not many critical remarks in this respect.¹⁸³ In turn, alternative ways of resolving disputes are presented incidentally and in a way that does not encourage their use, e.g. mediation was considered to be a deliberate prolongation of proceedings.¹⁸⁴

¹⁷⁸ J. Bralczyk, J. Wasilewski, *Wizerunek sądu i sędziów. Stan obecny, przyczyny, perspektywy*, [in:] *Media i sądy pro bono et malo. Wzajemne relacje w służbie demokratycznego państwa prawa – materiały pokonferencyjne*, ed. B. Godlewska – Michalak, Warszawa 2008, p. 56.

¹⁷⁹ E. Łojko, *Medialne wizerunki działalności zawodowej prawników*, [in:] *Prawnicy i dziennikarze – współpraca, rywalizacja, manipulacja*, ed. E. Łojko, Warszawa 2013, p. 123. Older judges are perceived as more susceptible to corruption.

¹⁷⁹ Daniel, *Normatywny i społeczny obraz sędziego*, [in:] *Sądy w opinii społeczeństwa polskiego*, ed. M. Borucka – Arctowa, K. Pałeczki, Kraków 2003, p. 111.

¹⁸⁰ *Spoleczne oceny wymiaru sprawi wości...*, p. 10.

¹⁸¹ *Różne barwy korupcji w Polsce*, Komu 16 at z badań CBOS No. 151/2021, Warszawa 2021, compiled by: A. Cybulska, K. Pankowski, pp. 8-9 https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_151_21.PDF accessed: 19/01/2022

¹⁸² *Spoleczne oceny wymiaru sprawiedliwości...*, p. 10.

¹⁸³ *Zamach*, Episode 315; *Idole*, Episode 326.

¹⁸⁴ *In flagranti*, Episode 335.

The pseudo-documentary also incidentally addresses problems such as the heterogeneity of case-law¹⁸⁵, or the issue of bad law and difficulties regarding its interpretation.¹⁸⁶ It seems that such problems could be incomprehensible and boring for the viewer, so they are left out of the main plot. There is virtually no mention of the issue that Poles rank second among the problems of the judiciary, namely the politicisation of courts and prosecutors' offices or the broader issues of too lenient or too severe penalties, or nepotism. But a problem appears that legal language is incomprehensible for ordinary people.¹⁸⁷ What draws attention is the fact that, in principle, references to politics do not appear explicitly. However, they do appear, but "under the surface", in the form of understatements, which are nonetheless clear to the attentive viewer, for example through paraphrased quotes from well-known politicians¹⁸⁸ or the irresistible impression that only those currently in power can break up the "conspiracy".

The presented picture of the world is interwoven with various lifestyle themes or moral dilemmas that stir up social emotions. These include the issue of **the admissibility of abortion in the case of pregnancy** resulting from rape, where maintaining such a pregnancy is considered the right decision.¹⁸⁹ Therefore, here we deal with shaping preferred social attitudes.

It seems that the television production in question is full of half-truths, understatements, established patterns and often operates with stereotypes. This is not the first time when lawyers have been portrayed in an unfavourable light, as there are many examples of images of the legal community, for example in literature or cinematography, in which its representatives are people focused on professional and financial success, who lose their sense of decency, but also often pay a high price for it. The series in question, however, differs in that no such harsh assessment of the legal community has previously been made in a systematic way. Moreover, the message that "the stories presented are based on real cases from Polish courts"¹⁹⁰ was reinforced through the form of pseudo-documentary. Rather than stigmatising individual pathologies that occur in every profession, the legal community was accused **as a whole**.

It should be noted that, the educational opportunities intrinsic in the show have not been exploited. Certain attempts to do so appear, but to a small extent.¹⁹¹ The deficiencies in legal

¹⁸⁵ *Trzy procesy, dwa wyroki*, Episode 16.

¹⁸⁶ *Zaginiony testament*, Episode 322.

¹⁸⁷ *Spółdzielnia*, Episode 142; *Tajemnica sprzed lat*, Episode 192.

¹⁸⁸ *Z dobrego serca*, Episode 14.

¹⁸⁹ *Gwiazdny pył*, Episode 12; *Sytuacja bez wyjścia*, Episode 187.

¹⁹⁰ This notice is displayed in each episode of the series.

¹⁹¹ *Samoobrona*, Episode 3.

awareness of the Polish society, confirmed by empirical research¹⁹², have not been remedied in important matters. Moreover, the public are being told that final court decisions cannot be challenged¹⁹³, whether by means of a cassation appeal or an extraordinary review, and that at most there are preparations for the resumption of the proceedings.¹⁹⁴ There is also no mention of many institutions that are important for citizens, such as the Commissioner for Human Rights. The opportunity of presenting the positive aspects of the use of the institution of free legal assistance, which was intended to help the poorest citizens, has not been used either. This issue has been presented either neutral or even negatively.¹⁹⁵

To sum up, *Kasta* definitely did not improve the image of the community of legal professionals in Poland, which may have an impact on deepening the social distrust of lawyers and their social role. The balance between facts and fiction has been disturbed, which served to support a presupposition that Polish realities are flawed due to the conduct of legal professionals, especially judges. If the TV show was supposed to tell lawyers something about themselves, it is an even disastrous picture, which seems to have been designed in advance. One can put forward a hypothesis that the image presented may have influenced the opinion about Polish lawyers in our society, especially in view of the cultivation effect known in psychology, which is that “the more people 'live' in the television or film reality, the more likely they are inclined to translate it into the social reality in which they actually live”.¹⁹⁶ The pseudo-document in question met with a response from the audience: from articles in the press to posts on social media, which is linked to the fact that the so-called old media, including television, remain in a culture of convergence with the new media, particularly the Internet, allowing for the commenting of the viewed content on an ongoing basis.¹⁹⁷ However, the issue of the response of the public to the pseudo-documentary *Kasta* deserves separate research.

REFERENCES

LITERATURE

¹⁹² 32. most recent studies in this area allowed the legal awareness of Poles to be divided into the following types: outsiders, sceptics, sensitive participants and active participants. G. Skąpska, E. Radomska, M. Wróbel, *Świadomość prawna społeczeństwa polskiego*, „Państwo i Prawo” 2022, vol. 12, pp. 26-28.

¹⁹³ *Matnia*, Episode 328; *Spółdzielnia*, Episode 142.

¹⁹⁴ *Bezdomna*, Episode 177.

¹⁹⁵ *Kuź 8 na niewinność*, Episode 10; *Pokaz*, Episode 97; *Gra o wszystko*, Episode 329.

¹⁹⁶ A. Guss, *Wpływ negatywnej kreacji prawników w filmach na postrzeganie zawodów prawniczych*, „Palestra” 2014, no. 11, p. 99.

¹⁹⁷ H. Jenkins, *Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów*, Warszawa 2007, p. 11.

- Faculty of Law and Administration
Bralczyk J., Wasilewski J., *Wizerunek sądu i sędziów. Stan obecny, przyczyny, perspektywy*, [in:] *Media i sądy pro bono et malo. Wzajemne relacje w służbie demokratycznego państwa prawa – materiały pokonferencyjne*, ed. B. Godlewska – Michalak, Warszawa 2008.
- Cwynar K.M., *Srodki masowego przekazu w kulturze współczesnej – informacja i oświecenie czy manipulacja? „Przegląd Politologiczny”* 2015, no. 2.
<https://doi.org/10.14746/pp.2015.20.2.9>
- Czopek M., Chomont – Parzyńska D., Czerwińska D., Kołodziej M., Kudzia R., Morawska M., Ostrowska A., Szymkowiak A., *Rola mediów w kreowaniu wizerunku*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z Nauk Społecznych” 2016, vol. 9.
- Daniel K., *Normatywny i społeczny obraz sędziego*, [in:] *Sądy w opinii społeczeństwa polskiego*, ed. M. Borucka – Arctowa, K. Palecki, Kraków 2003.
- Daniel K., *Rola mediów w kształtowaniu społecznych opinii o sądach*, [in:] *Media. Władza. Pr...*, ed. M. Magoska, Kraków 2005.
- Dąbrowski T., *Rola mediów w kształtowaniu wizerunku*, „Marketing i Rynek” 2013, no. 9.
- Gryniuk A., *Świadomość prawna (studium teoretyczne)*, Toruń 1979.
- Guss A., *Wpływ negatywnej kreacji prawników w filmach na postrzeganie zawodów prawniczych*, „Pelestra” 2021, no. 11.
- Jabłoński P., Pichlak M., *Obrazy prawa w sztuce filmowej. Wprowadzenie*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2021, no. 1.
- Jabłoński A., *Krótką historią seriali paradokmalnych w Polsce*,
<https://www.today.pl/JX69c>
- Jenkins H., *Kultura konwergencji, Zderzenie starych i nowych mediów*, Warszawa 2007.
- Kolanko M., *Sondaż: Głównym źródłem wiedzy dla Polaków jest telewizja*, „Rzeczpospolita” 22 April 2019.
<https://www.rp.pl/kraj/art9371821-sondaz-glownym-zrodlem-wiedzy-dla-polakow-jest-telewizja>
- Łojko E., *Medialne wizerunki działalności zawodowej prawników*, [in:] *Prawnicy i dziennikarze – współpraca, rywalizacja, manipulacja*, ed. E. Łojko, Warszawa 2013.
- Najbardziej poważane zawody w Polsce*,
https://kadry.infor.pl/wiadomosci/5462751_Najbardziej-powazane-zawody-Polska-2022-ranking.html
- Prawnik rozprawił się z "Kastą". Obnażył manipulację TVP*, K. Meller,
<https://teleshov.wp.pl/obnazyl-manipulacje-tvp-prawnik-nie-zostawil-suchej-nitki-na-kascie-6609509779430240a>
- Prezes szczecińskiego sądu okręgowego zarzucił autorom programu sfałszowanie dokumentu. Prezes sądu w Szczecinie: w programie "Kasta" sfałszowano oświadczenie sędzi*,
<https://www.rp.pl/sady-i-trybunaly/art862461-prezes-sadu-w-szczecinie-w-programie-kasta-sfałszowano-oswiadczenie-sedzi>
- Różne barwy korupcji w Polsce*, Komunikat z badań CBOS No. 151/2021, Warszawa 2021,
compiled by: A. Cybulska, K. Pankowski,

UMCS
MARIA CURIE-SKŁODOWSKA UNIVERSITY

Faculty of Law and Administration

https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_151_21.PDF

Skąpska G., Radomska E., Wróbel M., *Świadomość prawna społeczeństwa polskiego*,

„Państwo i Prawo” 2022, vol. 12.

[Słownik Języka Polskiego PWN, wizerunek](https://sjp.pwn.pl/slowniki/wizerunek.html)<https://sjp.pwn.pl/slowniki/wizerunek.html>

[Słownika Języka Polskiego PWN](https://sjp.pwn.pl/slowniki/paradokument.html)<https://sjp.pwn.pl/slowniki/paradokument.html>

Spoleczne oceny wymiaru sprawiedliwości, Komunikat z Badań CBOS no. 95/2022, Warszawa 2022, compiled

by: K. Pańkowski,

https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_095_22.PDF

[https://wiadomosci.onet.pl/kraj/producent-kasty-z-6-milionowym-przychodem-wczesniejzarobil-](https://wiadomosci.onet.pl/kraj/producent-kasty-z-6-milionowym-przychodem-wczesniejzarobil-prowadzacy/dv7rj7x)

[prowadzacy/dv7rj7x](https://wiadomosci.onet.pl/kraj/producent-kasty-z-6-milionowym-przychodem-wczesniejzarobil-prowadzacy/dv7rj7x)

<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/obywatel-skarzy-sie-na-program-tvp-kasta-rpo-pyta-kririt>

LEGAL ACTS

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z

późn. zm.).

Uchwała Nr 25/2017 Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 13 stycznia 2017 r. w sprawie

ogłoszenia ujednoliconego tekstu Zbioru Zasad Etyki Zawodowej Sędziów i Asesorów

Sądowych, <https://www.krs.pl/pl/o-radzie/zbior-zasad-etyki-zawodowej-sedziow/591-uchwala-nr-25-2017-krajowej-rady-sadownictwa-z-dnia-13-stycznia-2017-r.html>

EPISODES OF THE SERIES

Autor nieznan, Episode 1.

Pasażer, Episode 2.

Samoobrona, Episode 3.

Utracona odznaka, Episode 4.

Celebryta ponad prawem, Episode 5.

Falszywy gwałt, Episode 6.

Komorniczy przekręt, Episode 7.

Dom, Episode 8.

Amerykańskie alimenty, Episode 9.

Kupiona niewinność, Episode 10.

Prosto w serce, Episode 11.

Gwiazdny pył, Episode 12.

Diler wyroków, Episode 13.

Z dobrego serca, Episode 14.

Szokujący mobbing, Episode 15.

Trzy procesy, dwa wyroki, Episode 16.

Sędzia pod wpływem, Episode 17.

Plagiat – nieuczciwa gra, Episode 18.

Faculty of Law and Administration
Ziarna i plewy, Episode 19.

Wirtualny kredyt, Episode 20.

Zabójcza kwarantanna, Episode 22.

Spacer, Episode 27.

Hakerka, Episode 32.

Nagle wtargnięcie, Episode 37.

Szary pracownik, Episode 42.

Koledzy, Episode 47.

Przesiadka, Episode 52.

Zmowa mieszkaniowa, Episode 57.

Jeden za dużo, Episode 62.

Poświęcenie matki, Episode 67.

Rowerzystka, Episode 72.

Świadek, Episode 77.

Działkowicz, Episode 82.

Agencja pod ochroną, Episode 87.

Kółko teatralne, Episode 92.

Pokaz, Episode 97.

Sport to zdrowie, Episode 102.

Zemsta, Episode 107.

Pomocna dłoń, Episode 112.

Cisza nocna, Episode 117.

Zawodowy oszust, Episode 122.

Celebrytka, Episode 127.

Wysokie ceny, Episode 132.

Dobre imię, Episode 137.

Spółdzielnia, Episode 142.

Odrzucona, Episode 147.

Desperacki krok, Episode 152.

Wszystko dla córki, Episode 162.

Oszukana, Episode 167.

Sąsiadka, Episode 172.

Bezdomna, Episode 177.

Sytuacja bez wyjścia, Episode 187.

Tajemnica sprzed lat, Episode 192.

Szkola życia, Episode 197.

Nie do obronny, Episode 202.

Szkolny prześladowca, Episode 212.

Niepotrzebny ojciec, Episode 217.

Faculty of Law and Administration
Działka, doc. 222.

Porzuceni, Episode 227.

Złe filmy, Episode 232.

Pod wpływem, Episode 237.

Omerta, Episode 242.

Wrobiona, Episode 252.

Podwójne życie, Episode 257.

Świadek zbrodni, Episode 262.

Intratny interes, Episode 267.

Samosąd, Episode 272.

Niebezpieczna bursa, Episode 277.

Syn marnotrawny, Episode 282.

Wspólność majątkowa, Episode 287.

Korporacja, Episode 292.

Kariera, Episode 297.

Za zamkniętymi drzwiami, Episode 302.

Synowa, Episode 307.

Zły pies, Episode 312.

Spowiedź, Episode 314.

Zamach, Episode 315.

Przybrana rodzina, Episode 316.

Utracona ziemia, Episode 317.

Własny kąt, Episode 318.

Pewny zysk, Episode 320.

Zaginiony testament, Episode 322.

Stłuczka, Episode 323.

Samoobrona, Episode 325.

Idole, Episode 326.

Kopalnia, Episode 327.

Mamia, Episode 328.

Gra o wszystko, Episode 329.

Ślub dla pieniędzy, Episode 330.

Spadkobierczyni, Episode 331.

Synek, Episode 332.

Nieprzutomni, Episode 333.

Nieczysty biznes, Episode 334.

In fragranti, Episode 335.

Hochsztapler, Episode 336.

Wizerunek środowiska prawniczego w Polsce w przekazie telewizyjnym - case study

ABSTRAKT

Celem opracowania mającego charakter naukowo-badawczy jest przedstawienie wizerunku środowiska prawniczego w Polsce. Jest to studium przypadku opierające się na konkretnym przekazie telewizyjnym w postaci serialu paradokumentalnego polskiej telewizji publicznej pt. *Kasta*. Wizerunek ten ma istotne znaczenie dla właściwego ułożenia relacji społecznych. Waga podjętej problematyki i sposób jej przedstawienia zasługuje na bliższą analizę, tym bardziej, że od lat w badaniach opinii publicznej dotyczących prestiżu zawodów prawnicy nie zajmują wysokich pozycji. Jako materiał badawczy wykorzystano paradokument uznając, że mieści się w szeroko pojętym pojęciu „dokumentu” stanowiąc jednocześnie pewną nowość. Dla celów opracowania dokonano doboru próby badawczej. W rezultacie przeprowadzonych badań wykazano, że zaprezentowany w paradokumencie wizerunek środowiska prawniczego w Polsce jest niekorzystny. W wyniku różnego rodzaju układów zapadają krzywdzące, dotkliwe dla ofiar układu orzeczenia, winą za które obarczane jest środowisko prawnicze, a przede wszystkim sędziowie. Wyjątki zdarzają się bardzo rzadko, a jedyną nadzieją są młodzi, pełni ideałów adwokaci, stanowiący wzór dla wizerunku prawnika. Serial *Kasta* operując nieuprawnionymi uproszczeniami i stereotypami, wpisał się w ciąg działań mających na celu zdyskredytowanie środowiska prawniczego w Polsce i nie poprawił jego wizerunku. Nie zachowano odpowiedniej proporcji między faktami a fikcją, co posłużyło wykazaniu z góry postawionej tezy o skażeniu polskiej rzeczywistości przez prawników, zwłaszcza sędziów. Podkreślone zostały te problemy wymiaru sprawiedliwości, które pomogły udowodnić tezę o konieczności jego reformy, zwłaszcza korupcja. Nie wykorzystano też możliwości edukacyjnych tkwiących w tej formie przekazu, stąd nie został podniesiony poziom świadomości prawnej polskiego społeczeństwa. Można postawić hipotezę, że przedstawiony obraz pochodzący z medium stanowiącego główne źródło informacji i mającego największy zasięg sygnału mógł mieć wpływ na kształtowanie opinii o prawnikach w polskim społeczeństwie. Serial spotkał się ze społeczną reakcją, która jednak wymaga dalszych badań.

Słowa kluczowe: wizerunek prawników; paradokument; opinia społeczna; układ; kasta; korupcja

1. WPROWADZENIE

Celem opracowania jest przedstawienie wizerunku środowiska prawniczego w Polsce, jaki został ukazany w serialu paradokumentalnym *Kasta*. Wydaje się, iż waga podjętej problematyki i sposób jej zaprezentowania w produkcji telewizji publicznej zasługują na bliższą analizę.

Wizerunek to „sposób, w jaki dana osoba lub rzecz jest postrzegana i przedstawiana”¹⁹⁸.
53 Stanowi „całościowe, subiektywne wyobrażenie, jakie ma jednostka o danym obiekcie”.¹⁹⁹ W opracowaniu będzie on dotyczyć szeroko rozumianego środowiska prawniczego, a więc zarówno zawodów prawniczych jak też innych zawodów, związanych z wymiarem sprawiedliwości.

Wizerunek jaki prawnicy mają w społeczeństwie, ma istotne znaczenie dla właściwego ułożenia relacji społecznych. Kontakt z prawnikiem zazwyczaj wiąże się z zaistnieniem problemów, które należy rozwiązać. Zrozumiałym jest społeczne oczekiwanie by każda sprawa, która trafia do sądu została rozpoznana w sposób właściwy – słuszny, sprawiedliwy, zgody z przewidzianą przez prawo procedurą, przez sędziów, którzy nie tylko dysponują specjalistyczną wiedzą, ale również charakteryzują się wysokimi walorami etycznymi. Podobne, wysokie wymagania stawiane są innym zawodom prawniczym, które nieprzypadkowo są zaliczane do zawodów zaufania publicznego, a samorządy zawodowe zgodnie z art. 17 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. powinny sprawować pieczę nad 33 należytych ich wykonywaniem w granicach interesu publicznego i jego ochrony²⁰⁰.

Wszelkie nieprzemyślane działania mające na celu devaluację wizerunku prawników w społeczeństwie, zwłaszcza operujące uproszczeniami i nieuprawnionymi uogólnieniami mogą przynieść daleko idące negatywne konsekwencje społeczne, zwłaszcza, że ów wizerunek od lat nie jest korzystny. Świadczą o tym wyniki badań opinii publicznej, według których zawody prawnicze nie zajmują wysokich pozycji w kategorii prestiżu zawodów. W 2022 roku na 34 zawody adwokat znalazł się na 15 a sędzia na 17 miejscu²⁰¹. Jeszcze niższą pozycję obydwu zawodów odnotowano w 2021 roku (19 miejsce adwokat, 20 miejsce sędzia na 35 zawodów)²⁰².

Dla kształtowania czy utrwalania sposobu postrzegania środowiska prawniczego, istotną rolę mogą odgrywać środki masowego przekazu, zwłaszcza telewizja, gdyż jest ona dla Polaków głównym źródłem informacji (korzysta z niej 83%) i znajduje się w czołówce poziomu

18
198 *Słownik Języka Polskiego PWN*, wizerunek <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wizerunek.html> Dostęp: 28.03.2023 r.
199 J. Dąbrowski, *Rola mediów w kształtowaniu wizerunku*, „Marketing i Rynek” 2013, nr 9, s. 10.
200 Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.
201 *Najbardziej poważane zawody w Polsce*, https://kadry.infor.pl/wiadomosci/5462751_Najbardziej-powazane-zawody-Polska-2022-ranking.html Dostęp: 3.04.2023 r.
202 *Ibidem*.

zaufania (radiu ufa 40 %, a telewizji 38%)²⁰³. To właśnie media (telewizja, gazety, Internet) są podstawowym źródłem wiedzy Polaków o sędziach i sądach (52%)²⁰⁴ a przekaz jakim się posługują pełni istotną rolę w kształtowaniu obrazu funkcjonowania organów wymiaru sprawiedliwości.²⁰⁵ Informacje o prawie docierają więc do odbiorców z kanału komunikacji określanego jako pośredni²⁰⁶. Odbiorcy nie zawsze zdają sobie jednak sprawę, że przekazywane treści często są zapożyczane i selekcyonowane, a obraz medialny ma skłonność do uproszczenia rzeczywistości, popadania w tzw. syndrom góry lodowej (mowa jest o niewielkim wycinku rzeczywistości, z pominięciem tej jej części, która znajduje się niejako „pod powierzchnią”) oraz do nadużywania stereotypów²⁰⁷. Zacierane są też granice między tym, co wirtualne, czyli fikcją, a tym o realne a więc mające potwierdzenie w rzeczywistości²⁰⁸. Powyższe cechy stwarzają niebezpieczeństwo wykorzystywania przekazu do realizacji celów politycznych²⁰⁹.

Dla realizacji celu opracowania sięgnięto do wizerunku środowiska prawniczego, jaki zostało ukazany w serialu paradokumentalnym pt. *Kasta* emitowanym w I programie telewizji publicznej w sezonie 2020/2021, 2021/2022 oraz od 5 września 2022 r. do końca grudnia 2022 roku. Wybór nie jest przypadkowy i opierał się na kilku przesłankach. Po pierwsze, paradokument miał szansę dotarcia do szerokiego kręgu odbiorców. Po drugie, ten rodzaj materiału badawczego można uznać za objęty szeroko rozumianym na gruncie socjologii prawa pojęciem dokumentu, do którego należą także przekazy publicystyczne, w tym też jak się wydaje, paradokumenty, stanowiące pewną nowość.²¹⁰ Po trzecie, trudno płynący z serialu przekaz rozpatrywać w oderwaniu od sytuacji społeczno-politycznej i wcześniejszych działań

²⁰³ M. Kolanko, *Sondaż: Głównym źródłem wiedzy dla Polaków jest telewizja*, „Rzeczpospolita” z 22 kwietnia 2019 r.

<https://www.rp.pl/kraj/art9371821-sondaz-glownym-zrodlem-wiedzy-dla-polakow-jest-telewizja> Dostęp: 30.10.2023 r.

²⁰⁴ *Społeczne oceny wizerunku sprawiedliwości*, Komunikat z Badań CBOS nr 95/2022, Warszawa 2022, opracował: K. Pankowski, s. 7. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_095_22.PDF dostęp: 19.01.2023 r.

²⁰⁵ K. Daniel, *Rola mediów w kształtowaniu społecznych opinii o sądach*, [w:] *Media. Władza. Prawo*, red. M. Miska, Kraków 2005, s. 89.

²⁰⁶ B. Gryniuk, *Świadomość prawna (studium teoretyczne)*, Toruń 1979, s. 47.

²⁰⁷ M. Czopek, D. Chomont – Parzyńska, D. Czerwińska, M. Kołodziej, R. Kudzia, M. Morawska, A. Ostrowska, A. Szymkowiak, *Rola mediów w kreowaniu wizerunku*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z Nauk Społecznych” 2016, z. 9, s. 87.

²⁰⁸ K. M. Cwynar, *Srodki masowego przekazu w kulturze współczesnej – informacja i oświecenie czy manipulacja?* „Przegląd Politologiczny” 2015, nr 2, s. 122. <https://doi.org/10.14746/pp.2015.20.2.9>

²⁰⁹ *Ibidem*, s. 122.

²¹⁰ Związkom prawa z filmem, pod kątem odpowiedzi na pytanie: „Czy film, jako jedna z bardziej dziś popularnych dziedzin kultury może być środkiem do powiedzenia o prawie czegoś interesującego i wartościowego?” poświęcono specjalny numer „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej”. Jabłoński P., Pichlak M., *Obrazy prawa w sztuce filmowej. Wprowadzenie*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2021, nr 1, s. 6.

władzy, która w odpowiedzi na, jak uważano, oczekiwania społeczne, od końca 2015 roku zmieniała ustawy sądowe i próbowała usprawiedliwić rozwiązania prawne, które budziły wątpliwości konstytucyjne i spotkały się ze sprzeciwem środowiska prawniczego. Moment emisji serialu wiązano z tzw. Marszem Tysiąca Tóg, gdzie przedstawiciele wszystkich zawodów prawniczych protestowali przeciwko kolejnym przepisom dyscyplinującym sędziów (tzw. ustawie kagańcowej)²¹¹. Po billboardach, na których pokazywano przykłady sędziów dokonujących kradzieży; internetowym dyskredytowaniu sędziów, którzy jawnie okazywali sprzeciw wobec władzy poprzez grupę Kasta/Antykasta oraz po programie TVP Info pt. *Kasta* pokazującym kontrowersyjne wyroki polskich sądów, pojawił się serial o tożsamym tytule - *Kasta*. Wydaje się, że dokonana zmiana formy produkcji nie była przypadkowa. Okazało się, że emitowany przez kilka miesięcy program wywołał reakcje osób, które poczuły się dotknięte nierzetelnym sposobem przedstawiania sprawy²¹² czy wręcz podnosiły zarzuty dalej idące, w tym fałszowania dokumentów na potrzeby przekazu²¹³. Stąd przyjęto formę paradokumentu jako bezpieczniejszą, gdyż nie musi on ściśle trzymać się faktów, co w zasadzie zwalnia od formalnej odpowiedzialności za przekaz. Ponadto jest bardziej atrakcyjny dla widza. Wreszcie, serial ten został zauważony przez opinię publiczną, tyle, że wiele osób o nim słyszało, a nie aż tak wielu było jego widzami, co dodatkowo inspiruje do przeprowadzenia badań w formule tytułowego *case study*.

2. METODOLOGIA BADAŃ

2.1. Istota paradokumentu i jego rodzaje

Paradokument to „film fabularny zrealizowany w konwencji filmu dokumentalnego, oparty na faktach”²¹⁴. Swoją tradycją sięga słuchowiska Orsona Wellsa z 1938 roku *Wojna światów*, uważanego za swoisty szczyt oddziaływania na percepcję odbiorców, gdyż sprawiło ono, iż tysiące Amerykanów uwierzyło w inwazję Marsjan i wyszło na ulicę przerażone atakiem obcej cywilizacji²¹⁵. Jednak rozwój paradokumentu nastąpił dopiero w XXI wieku, przy czym

²¹¹ *Prawnik rozprawił się z "Kastą". Obnażył manipulację TVP*, oprac. K. Meller, <https://teleshov.wp.pl/obnazy-manipulacje-tvp-prawnik-nie-stawil-suchej-nitki-na-kascie-6609509779430240a> Dostęp: 4.04.2023 r.

²¹² Złożona została skarga do Rzecznika Praw Obywatelskich. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/obywatel-skarzy-sie-na-program-tvp-kasta-rpo-pyta-krrit> Dostęp: 4.04.2023 r.

²¹³ *Prezes szczecińskiego sądu okręgowego zarzucił autorom programu sfalszowanie dokumentu. Prezes sądu w Szczecinie: w programie "Kasta" sfalszowano oświadczenie sędzi.* <https://www.rp.pl/sady-i-trybunaly/art862461-prezes-sadu-11-zzczecinie-w-programie-kasta-sfalszowano-oswiadczenie-sedzi> Dostęp: 4.04.2023 r.

²¹⁴ *Słownika Języka Polskiego PWN* <https://sjp.pwn.pl/slowniki/paradokument.html>

²¹⁵ M. Czopek, D. Chomont – Parzyńska, D. Czerwińska, M. Kołodziej, R. Kudzia, M. Morawska, A. Ostrowska, A. Szymkowiak, *op. cit.*, s. 79.

w Polsce za pierwszy uważany jest *W 11 Wydział śledczy* nadawany przez telewizję TVN. Obecnie jest to bardzo popularny gatunek zajmujący większość czasu antenowego głównych stacji telewizyjnych. Przedmiotowa *Kasta* należy do *docu-crime* - posiadającego cechy dokumentu i kryminału, ale produkowane są także *court-show* będące inscenizacją rozprawy sądowej oraz *scripted-docu* mające charakter obyczajowy²¹⁶.

2.2. Sposób doboru próby badawczej

Serialu *Kasta*²¹⁷ liczy 340 odcinków, przy czym dla celów niniejszego opracowania analizie poddano 102 odcinki: 20 pierwszych i 20 ostatnich (aby dostrzec ewentualne zmiany w przekazie), a następnie, co piąty, poczynając od wylosowanego odcinka 22. Każdy odcinek analizowano pod kątem problemów wyszczególnionych w przygotowanym dla tego celu kwestionariuszu. Przeprowadzonej analizie towarzyszyła stała potrzeba dołożenia starań o jej charakter naukowy, ze świadomością, że przebiega ona na dość specyficznym materiale.

3. WYNIKI PRZEPROWADZONEJ ANALIZY

Omówienie wizerunku przedstawicieli środowiska prawniczego opiera się na takich elementach wizerunku jak: ⁶⁵ wygląd, zachowanie i maniery, umiejętności interpersonalne, kwalifikacje i doświadczenie zawodowe, sukcesy zawodowe, styl życia²¹⁸.

3.1. Wizerunek sędziów jako kluczowy dla obrazu środowiska prawniczego w Polsce

Przekaz wynikający z paradokumentu *Kasta* koncentruje się na sędziach, choć treści przekazanych w paradokumentcie nie należy sprowadzać wyłącznie do ich obrazu. To jednak sędziowie stanowią punkt odniesienia dla przedstawianych spraw, z przyjętym z góry założeniem, iż krzywdzące, niesprawiedliwe, niesłuszne orzeczenie mogło być (i co w zdecydowanej większości przypadków zostaje w serialu potwierdzone) wynikiem takiej czy innej formy uwikłania sędziego. Sędziowie ukazani są jako grupa zawodowa, w której zdecydowanie dominują osoby łamiące prawo, zasady etyki zawodowej i zwykłej ludzkiej przyzwoitości. „Dobrzy” sędziowie stanowią zdecydowaną mniejszość – przy czym tylko

²¹⁶ A. Jabłoński, *Krótką historia seriali paradokumentalnych w Polsce*, <https://www.today.pl/JX69c> Dostęp: 3.04.2023.

²¹⁷ Serial był emitowany od 1 października 2020 r. do końca grudnia 2022. Zarząd spółki TVP realizację serialu powierzył Spółce Like Vision, ¹⁷ <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/producent-kasty-z-6-milionowym-przychodem-wczesniej-zarobil-prowadzacy/dv7rj7x> Dostęp: 3.04.2023 r.

Po ³tywane w opracowaniu odcinki serialu pobierano ze strony: <https://vod.tvp.pl>

²¹⁸ M. Czopek, D. Chomont – Parzyńska, D. Czerwińska, M. Kołodziej, R. Kudzia, M. Morawska, A. Ostrowska, A. Szymkowiak, *op. cit.*, s. 81-82.

nieliczni są czynnymi sędziami, pozostali zaś zostali zmuszeni przed układ do przejścia w stan spoczynku²¹⁹. Warto przy tym zauważyć, że informacje o sędziach są pozyskiwane ze źródeł, które trudno zweryfikować, w tym z plotek z korytarzy sądowych²²⁰.

Przechodząc do poszczególnych elementów wizerunku, to, jeżeli chodzi o wygląd, wydawać by się mogło, że kwestia ta ma znaczenie drugorzędne, ale w tzw. efekcie pierwszego wrażenia ma rolę wiodącą, zwłaszcza, że paradokument operuje nie tylko słowem, ale również obrazem. To pierwsze wrażenie nie jest korzystne. Większość przedstawionych w paradokumencie sędziów, to mało atrakcyjni mężczyźni, którzy jeżeli występują poza salą są niedbale ubrani. To osoby w większości w średnim wieku, przy czym jeżeli są to młodzi sędziowie w serialu zarzuca się im niepotrzebny respekt w stosunku do adwokatów, zwłaszcza tych znanych²²¹. Kobiety sędziowie ukazywane są, jako osoby, co najmniej mało sympatyczne, choć wydaje się, że zostały potraktowane nieco łagodniej niż mężczyźni.

Odnośnie do zachowania i manier paradokument przedstawia sędziów w niekorzystny sposób. Z reguły są oni arogancy i pewni siebie, czują się bezkarni, a nawet używają wulgarnego języka²²². W szczególności nie zależy im na przekonaniu innych, że wyrok był prawidłowy. Proszeni o rozmowę w sprawie wydanego wyroku albo nie chcą rozmawiać²²³ albo zgadzając się na nią najczęściej odwołują się do uzasadnienia wyroku²²⁴. Sędziowie nie potrafią nawiązywać właściwych relacji z innymi prawnikami,²²⁵ chyba, że pozostają z nimi w jakimś rodzaju układzie²²⁶.

Nie posiadają zdolności komunikacji, chociaż przy wykonywaniu swojej pracy mają bezpośrednią styczność z ludźmi. Sędziowie, zwłaszcza na sali sądowej, sprawiają wrażenie całkowicie niedostępnych dla stron postępowania. Na sali sądowej grożą nałożeniem kary porządkowej²²⁷ lub usunięciem z sali posiedzeń²²⁸. Nie zawsze przedstawiają motywy wyroku – brak jakiegokolwiek uzasadnienia orzeczenia trudno wytłumaczyć ograniczeniami

²¹⁹ *Zemsta*, odc. 107.

²²⁰ *Szkolny prześladowca*, odc. 212; *Samoobrona*, odc. 325; *Korporacja*, odc. 292.

²²¹ *Spacer*, odc. 27.

²²² *Sędzia pod wpływem*, odc. 17.

²²³ *Dom*, odc. 8; *Kopalnia*, odc. 327; *Nieprzytomni*, odc. 333

²²⁴ *Sport to zdrowie*, odc. 102; *Zemsta*, odc. 107.

²²⁵ *Plagiat – nieuczciwa gra*, odc. 18.

²²⁶ *Spacer*, odc. 27.

²²⁷ *Jeden za dużo*, odc. 62; *Wspólność majątkowa*, odc. 287; *Własny kąt*, odc. 318. *Synek*, odc. 332.

²²⁸ *Pomocna dłoń*, odc. 112.

czasowymi serialu²²⁹. Są też podatni na manipulację np. ze strony środków masowego przekazu²³⁰, a nawet innych sędziów²³¹.

Najwięcej zastrzeżeń budzi sposób wykonywania przez sędziów ich pracy. Wprawdzie trudno jest znaleźć w serialu przykłady podważania kwalifikacji czy doświadczenia zawodowego, ale nabyte umiejętności służą przede wszystkim realizacji własnych interesów. Sędziom zarzuca się popełnianie przestępstw oraz działania, które nawet, jeżeli nie są wprost niezgodne z prawem, mogą wywoływać wątpliwości odnośnie do ich bezstronności. Naruszane są Zasady etyki sędziowskiej stanowiące o tym, że sędzia nie może żadnym swoim zachowaniem stwarzać nawet pozorów nierespektowania porządku prawnego (§16).²³² W paradokumencie mowa jest nie tylko o „porozach”, ale sędziom stawiane są wręcz zarzuty dopuszczania się poważnych przestępstw. Są to przede wszystkim przestępstwa łapówkarstwa - przyjmują zapłatę za wydawane wyroki²³³. Czynią to w sposób prosty (otrzymując pieniądze w grubych kopertach)²³⁴, bądź w sposób bardziej wyrafinowany opracowując mechanizm korupcyjny²³⁵. Są ukazywani jako osoby, z którymi wszystko można załatwić, a jest to tylko kwestia odpowiedniej sumy²³⁶, tyle, że z reguły są bardzo ostrożni, co utrudnia udowodnienie im winy²³⁷.

Chociaż pensja sędziowska jest pokazana, jako „wysoka”²³⁸ to niektórzy sędziowie poszukują dodatkowych źródeł dochodów nawet w takich sferach usług, które nie wzbudzają społecznej aprobaty np. jako cisi współpracownicy w agencji towarzyskiej²³⁹. Popełniają także inne przestępstwa np. oszukując na podatku VAT²⁴⁰.

Bardzo mocnym zarzutem jest to, że sędziowie pozostają w różnego rodzaju układach, a nawet są określani, jako „obrońcy” tego rodzaju nieformalnych struktur²⁴¹. Termin „układ”

²²⁹ *Samosąd*, odc. 272.

²³⁰ *Ziarna i plewy*, odc. 19.

²³¹ *Imię*, odc.137.

²³² Uchwała Nr 25/2017 Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 13 stycznia 2017 r. w sprawie ogłoszenia ujednoliconego tekstu Zbioru Zasad Etyki Zawodowej Sędziów i Asesorów Sądowych, <https://www.krs.pl/pl/ordziej/zbior-zasad-etyki-zawodowej-sedziow/591-uchwala-nr-25-2017-krajowej-rady-sadownictwa-z-dnia-13-stycznia-2017-r.html> Dostęp: 26.04. 2023 r.

²³³ *Rowerzystka*, odc. 72; *Siłuczka*, odc. 323.

²³⁴ *Celebryta ponad prawem*, odc. 5; *Wysokie ceny*, odc.132.

²³⁵ *Kupiona niewinność*, odc. 10; *Pokaz*, odc. 97.

²³⁶ *Jeden za dużo*, odc. 62; *Intratny interes*, odc. 267.

²³⁷ *Jeden za dużo*, odc. 62.

²³⁸ *Wysokie ceny*, odc.132.

²³⁹ *Sąsiadka*, odc. 172.

²⁴⁰ *Zaginiony testament*, odc. 322.

²⁴¹ *Pokaz*, odc. 97; *Sport to zdrowie*, odc. 102.

jest o tyle znaczący, że paradokument był reklamowany, jako traktujący o ludziach pokrzywdzonych przez „system”, tytułową „kastę” definiowaną jako układy między sędziami, prokuratorami i biznesmenami. W istocie uczestników tych układów jest więcej (m. in. z notariuszami, biegłymi, adwokatami, urzędnikami, a nawet gangsterami). Słowo „kasta” w Polsce zyskało na popularności u progu reform sądownictwa w związku z wypowiedzią sędzi NSA Ireny Kamińskiej na Kongresie Sędziów Polskich w 2016 roku, kiedy powiedziała o „nadzwyczajnej kaście” dla podkreślenia roli, jaką powinni odgrywać sędziowie w obliczu dokonujących się zmian i obowiązków, jakie na nich ciążyą. Określenie to zostało jednak przyjęte przez opcję rządzącą, jako wyraz sędziowskiego przekonania o nadzwyczajnej pozycji tego zawodu, wyodrębnienia od społeczeństwa, czy nawet rodzaju buty. W serialu kasta nie tyle jest utożsamiana z uprzywilejowaną, zamkniętą grupą, ale z układem.

Sędziowie swoim zachowaniem przeczą zasadzie bezstronni naruszając Zasady etyki sędziowskiej (w szczególności § 10 czy § 17 ust. 1). Nie wyłączają się ze spraw, w których pozostają ze stronami lub z ich bliskimi w różnego rodzaju powiązaniach np. natury uczuciowej (romans)²⁴², rodzinnej²⁴³, biznesowej²⁴⁴ czy towarzyskiej²⁴⁵. Niewłaściwie podchodzą do przedstawianych w sprawach dowodów, pomijając te, które mogłyby mieć istotne znaczenie dla sprawy²⁴⁶. Zarzutem najmniejszej wagi jest określenie, iż sędziowie nie przykładają się do swojej pracy, są po prostu leniwi²⁴⁷.

Jeżeli chodzi o sukcesy, osiągnięcia, dorobek zawodowy sędziowie nie są uważani za osoby godne szacunku. Przekaz, jaki płynie z paradokumentu umacnia przekonanie, iż aby wygrać sprawę zawsze można spróbować przekupić sędziego²⁴⁸. Co więcej, nie są też wystarczająco odporni, aby wykonywać swój zawód. Nawet, jeżeli z punktu widzenia zwykłego człowieka podejmowane przez sędziów decyzje dają się usprawiedliwić z ludzkiego punktu widzenia, to jednak powaga urzędu i miejsce, jakie zajmują powoduje, że wymagania wobec nich są większe. Są gotowi na wydanie wyroku uniewinniającego, obawiając się

²⁴² *Autor nieznany*, odc. 1, *Utracona odznaka*, odc. 4; *Działkowicz*, odc. 82.

²⁴³ *Dom*, odc. 8; *Wirtualny kredyt*, odc. 20; *Świadek*, odc. 77; *Kółko teatralne*, odc. 92; *Złe filmy*, odc. 232; *Wszystko dla córki*, odc. 162.

²⁴⁴ *Prosto w serce*, odc. 11; *Pewny zysk*, odc. 320; *Rowerzystka*, odc. 72.

²⁴⁵ *Pasażer*, odc. 2; *Poświęcenie matki*, odc. 67; *Sport to zdrowie*, odc. 102; *Celebrytka*, odc.127; *Wrobiona*, odc. 252; *Podwójne życie*, odc. 257; *Syn marnotrawny*, odc. 282; *Synek*, odc. 332.

²⁴⁶ *Poświęcenie matki*, odc. 67; *Wysokie ceny*, odc.132; *Niebezpieczna bursa*, odc. 277; *Nieprzytomni*, odc. 333. *Szary pracownik*, odc.42; *Gra o wszystko*, odc. 329.

²⁴⁷ *Szary pracownik*, odc. 42.

²⁴⁸ *Ślub dla pieniędzy*, odc. 330.

ujawnienia faktów godzących w ich wizerunek (np. romansu, narkotykowej przeszłości²⁴⁹ czy kompromitujących zdjęć²⁵⁰). Dają się zastraszyć, gdy gangsterzy porywają bliskie im osoby²⁵¹ czy grożą ich dzieciom²⁵².

Wizerunkowi sędziów w ostateczności szkodzą nawet uczucia do członków swojej rodziny. Kochający sędzia jest gotowy wiele zrobić, aby uratować życie i zdrowie żony²⁵³ czy dziecka²⁵⁴ czy chronić córkę przed odpowiedzialnością karną²⁵⁵. Powyższe nasuwa jednoznaczny wniosek, że nie ma niezłomnych sędziów, zawsze można znaleźć ich słaby punkt²⁵⁶.

Nawet, jeżeli sędziowie poddawani są sądownictwu dyscyplinarnemu, to często w ostateczności nie ponoszą odpowiedzialności w ogóle²⁵⁷ lub spotykają ich niewielkie kary w postaci upomnienia²⁵⁸ czy nagany²⁵⁹. Sposobem na uniknięcie odpowiedzialności jest też przejście w stan spoczynku²⁶⁰, na wcześniejszą emeryturę²⁶¹ czy przeniesienie do innego sądu²⁶². Jednym z powodów unikania przez sędziów odpowiedzialności jest chroniący ich immunitet.²⁶³

Styl życia sędziów, w tym ich życie osobiste często nie stanowi wzoru do naśladowania. Mocno przemawia do wyobraźni wizerunek sędziego, który zachowuje się w sposób niegodny: jest brutalnym mężem stosującym wobec swojej żony przemoc fizyczną i psychiczną²⁶⁴. Sędziowie - mężczyźni są też niemoralni: to kobieciarze, źle znoszący kryzys wieku średniego²⁶⁵, korzystający z usług kobiet o wątpliwej reputacji, zdradzający żony²⁶⁶. Sędziowie

²⁴⁹ *Desperacki krok*, odc. 152.

²⁵⁰ *Porzuceni*, odc. 227.

²⁵¹ *Zamach*, odc. 315.

²⁵² *Zaginiony testament*, odc. 322; *Kopalnia*, odc. 327.

²⁵³ *Amerykańskie alimenty*, odc. 9.

²⁵⁴ *Z dobrego serca*, odc. 14.

²⁵⁵ *Pod wpływem*, odc. 237.

²⁵⁶ *Prosto w serce*, odc. 11.

²⁵⁷ *Autor nieznanym* odc. 1; *Zaginiony testament*, odc. 322; *Dom*, odc. 8; *Z dobrego serca*, odc. 14; *Szukający mobbing*, odc. 15; *Agencja pod ochroną*, odc. 87; *Kółko teatralne*, odc. 92; *Pokaz*, odc. 97; *Sport to zdrowie*, odc. 102; *Zawodowy oszust*, odc. 122; *Wysokie ceny*, odc. 132; *Dobre imię*, odc. 137; *Spółdzielnia*, odc. 142; *Desperacki krok*, odc. 152; *Nie do obrony*, odc. 202; *Szkolny prześladowca*, odc. 212; *Porzuceni*, odc. 227; *Złe filmy*, odc. 232; *Korporacja*, odc. 292; *Hochsztapler*, odc. 336. *Zabójcza kwarantanna*, odc. 22; *Hakerka*, odc. 32.

²⁵⁸ *Zabójcza kwarantanna*, odc. 22; *Hakerka*, odc. 32; *Działka*, odc. 222.

²⁵⁹ *Bezdomna*, odc. 177; *Omerta*, odc. 242; *Podwójne życie*, odc. 257.

²⁶⁰ *Kupiona niewinność*, odc. 10.

²⁶¹ *Wirtualny kredyt*, odc. 20.

²⁶² *Wszystko dla córki*, odc. 162.

²⁶³ *Sędzia pod wpływem*, odc. 17; *Stłuczka*, odc. 323.

²⁶⁴ *Dom*, odc. 8.

²⁶⁵ *Samoobrona*, odc. 325.

²⁶⁶ *Gra o wszystko*, odc. 329.

kobiety są rozwiązane²⁶⁷, wykazują niezdrową kobiecą solidarność²⁶⁸. Niektórzy sędziowie to osoby uzależnione – czy to od hazardu („sędzia ruletka”) czy od narkotyków²⁶⁹, co czyni ich podatnymi na szantaż przez osoby³⁴, których sprawy rozpoznają.

Sędziowie są pokazywani nie tylko na sali sądowej, ale również w innych sytuacjach – zwłaszcza w klubach nocnych²⁷⁰ czy na odosobnionych parkingach, w godzinach wieczornych, kiedy przyjmują grube koperty lub naradzają się z osobami w sprawach, których orzekali, co do dalszego trybu postępowania²⁷¹.

Podsumowując tę część należy stwierdzić, że obraz sędziów jest niekorzystny. Są oni przedstawiani, jako postacie niedojrzałe do swojego zawodu i niezdające sobie sprawy z konsekwencji wydawanych przez siebie orzeczeń dla zwykłych ludzi. Przykłady „dobrych sędziów” są pojedyncze, przy czym nie są oni w stanie sami nic zrobić, aby zapobiec niesprawiedliwym wyrokom²⁷².

3.2. Adwokaci – wizerunek dwojaki: „dobrzy” i „źli”

Pozostałe zawody prawnicze nie są już poddane tak szerokiej jak sędziowie wiwisekcji, ale na tym tle dość dokładnie jawi się wizerunek adwokatów, choć nie jest on już tak jednoznaczny, gdyż ukazani są zarówno „dobrzy”, jak i „źli” adwokaci. Do pierwszej grupy należą niewątpliwie adwokaci z Kancelarii Wolscy i Wspólnicy prowadzący przedstawiane w paradokumencie sprawy, stanowiący rodzaj wzorca dla pozytywnego wizerunku prawnika²⁷³.

Na pierwszy plan z punktu widzenia elementów wizerunku i charakterystyki społeczno-demograficznej wysuwa się to, iż są to ludzie młodzi. Nie jest to jak się wydaje przypadkowe, gdyż nie niosą oni ze sobą balastu przeszłości, nie są uwikłani, mają idealistyczne spojrzenie na świat, w którym powinna zwyciężać sprawiedliwość. Są to elegancko ubrani mężczyźni w garniturach i kobiety w skromnych, choć dobrej jakości kostiumach czy bluzkach. Ogólnie rzecz ujmując pierwsze wizualne wrażenie jest bardzo dobre.

²⁶⁷ *Niebezpieczna bursa*, odc. 277.

²⁶⁸ *Autor nieznan*, odc. 1; *Wrobiona*, odc. 252.

²⁶⁹ *Szkola życia*, odc. 197.

²⁷⁰ *Pomocna dłoń*, odc. 112; *Wspólność majątkowa*, odc. 287.

²⁷¹ *Rowerzystka*, odc. 72.

²⁷² *Wysokie ceny*, odc. 132.

²⁷³ *Zły pies*, odc. 312.

Jeżeli chodzi o zachowanie i maniery – adwokaci są współczujący i grzeczni²⁷⁴. Szanują ludzi prostych, używają poprawnego języka. W stosunku do przedstawicieli innych zawodów prawniczych zachowują się poprawnie, co nie znaczy, że zawsze mają o nich dobre zdanie²⁷⁵.

Mocną stroną adwokatów z Kancelarii są ich umiejętności interpersonalne – to osoby, które opanowały sztukę kontaktów z innymi ludźmi. Wydaje się, że to leży w ich naturze²⁷⁶.

Adwokaci z Kancelarii solidnie wykonują swoją pracę, będąc przy tym uczciwymi wobec swoich klientów. Nie obiecują wygranej, ale dają swoim klientom nadzieję i deklarują, że zrobią wszystko, co leży w zakresie ich możliwości²⁷⁷. Są skromni²⁷⁸ i odważni²⁷⁹. Są gotowi walczyć²⁸⁰ nawet narażając swoją karierę²⁸¹. W tym miejscu pojawia się pewien niejednołoty, przynajmniej w warstwie deklaracji przekaz – z jednej strony stanowczo stwierdzają, że „nie mogą działać niezgodnie z prawem”²⁸², z drugiej zaś są gotowi podejmować działania na granicy legalności w imię słusznej sprawy²⁸³.

Na uwagę zasługuje sposób pokazania jak działa współczesna Kancelaria adwokacka, gdyż są tam prowadzone działania „nieco bardziej dyskretne”²⁸⁴. W istocie jest to bardziej biuro detektywistyczne niż kancelaria prawna. Adwokaci są gotowi prowadzić obserwacje poza kancelarią, organizują prowokacje²⁸⁵. Praca adwokatów jest pracą zespołową - każdą sprawę prowadzi dwie osoby i w niemal każdej konieczne jest korzystanie z pomocy informatyków i detektywów²⁸⁶. To oni wspomagają prawników swoimi umiejętnościami, aby dotrzeć do informacji pozyskiwanych w nie do końca oficjalny sposób. Tym samym nie ze wszystkich zebranych dowodów można skorzystać w sądzie. Powyższe zmienia nieco obraz prawnika zamkniętego w czterech ścianach kancelarii i wertującego kodeksy. Wątpliwości natury prawnej nie są eksponowane a praca prawników skupia się na ustaleniach faktycznych sprawy. Okazuje się, że w dzisiejszych czasach nie wystarcza samo rozumowanie prawnicze i

²⁷⁴ *Zaginiony testament*, odc. 322.

²⁷⁵ *Dom*, odc. 8; *Poświęcenie matki*, odc. 67; *Zaginiony testament*, odc. 322.

²⁷⁶ *Szokujący mobbing*, odc. 15.

²⁷⁷ *Autor nieznany*, odc. 1; *Diler wyroków*, odc. 13; *Hakerka*, odc. 32; *Idole*, odc. 326.

²⁷⁸ *Przybrana rodzina*, odc. 316.

²⁷⁹ *Świadek*, odc. 77; *Spółdzielnia*, odc. 142.

²⁸⁰ *Rowerzystka*, odc. 72.

²⁸¹ *Kupiona niewinność*, odc. 10.

²⁸² *Gra o wszystko*, odc. 329.

²⁸³ *Diler wyroków*, odc. 13; *Działka*, odc. 222.

²⁸⁴ *Szokujący mobbing*, odc. 15.

²⁸⁵ *Spowiedź*, odc. 314.

²⁸⁶ *Autor nieznany*, odc. 1.

tradycyjnie zbierane dowody, ale konieczne są dodatkowe działania. Na uwagę również zasługuje to, że w Kancelarii panuje „przyjazna atmosfera”, co doceniają klienci²⁸⁷.

Zainteresowanie adwokatów klientami nie kończy się wraz z orzeczeniem, zwłaszcza niekorzystnym - starają się dla nich o wsparcie z ramienia Fundacji pomagającej poszkodowanym przez wymiar sprawiedliwości (w tym również w kwestiach swojego honorarium).²⁸⁸ Sprawa honorarium za wykonaną przez prawników pracę jest wprawdzie w paradokumencie obecna, ale nie jest eksponowana²⁸⁹.

W odniesieniu do kwestii osiągnięć i dorobku zawodowego dla adwokatów z Kancelarii liczy się przede wszystkim zadowolenie klientów i jest to najważniejsza dla nich miara sukcesu, co pozwala na pozyskiwanie nowych spraw²⁹⁰.

Jeżeli chodzi o styl życia to młodzi adwokaci z kancelarii są ludźmi bardzo zapracowanymi, przez co często nie mają czasu na życie osobiste. Poza pracą są gotowi iść na pomoc ludziom krzywdzonym²⁹¹. Wprawdzie mają swoje problemy i słabości, a raczej słabostki²⁹², to jak się wydaje są one ukazane celowo, jako nieszkodliwe w porównaniu do wad innych prawników, którzy są przedstawiani w serialu oraz uwiarygodnienia postaci.

Oprócz adwokatów z Kancelarii inni przedstawiciele tego zawodu są przedstawiani w sposób pozytywny jedynie incydentalnie np. adwokatka na emeryturze²⁹³, zaś pozostali w sposób zdecydowanie negatywny. Można wyróżnić tutaj dwa zasadnicze typy adwokatów: pierwsi to ludzie źle wykonujący swoją pracę, niezaangażowani²⁹⁴, nieudolni²⁹⁵ zwłaszcza, jeżeli zajmują się sprawą z urzędu²⁹⁶. Druga grupa to adwokaci mający wprawdzie opinię dobrych fachowców, ale jednocześnie powiązani różnymi układami²⁹⁷. Są to osoby bardzo dobrze opłacane, mające znajomości²⁹⁸, w tym z sędziami²⁹⁹. Cechują się bezwzględnością³⁰⁰ i

²⁸⁷ *Oszukana*, odc. 167.

²⁸⁸ *Rowerzystka*, odc. 72.

²⁸⁹ *Amerykańskie alimenty*, odc. 9; *Kupiona niewinność*, odc. 10.

²⁹⁰ *Dom*, odc. 8 *Gwiezdny pył*, odc. 12; *Poświęcenie matki*, odc. 67; *Jeden za dużo*, odc. 62; *Pokaz*, odc. 97; *Dobre imię*, odc. 137.

²⁹¹ *Samoobrona*, odc. 325.

²⁹² *Falszywy gwałt*, odc. 6; *Kupiona niewinność*, odc. 10; *Z dobrego serca*, odc. 14; *Trzy procesy, dwa wyroki*, odc. 16; *Świadek*, odc. 77.

²⁹³ *Kółko teatralne*, odc. 92.

²⁹⁴ *Autor nieznan*, odc. 1; *Rowerzystka*, odc. 72; *Własny kąt*, odc. 318.

²⁹⁵ *Komorniczy przekręt*, odc. 7.

²⁹⁶ *Działka*, odc. 222.

²⁹⁷ *Komorniczy przekręt*, odc. 7.

²⁹⁸ *Koledzy*, odc. 47.

²⁹⁹ *Spacer*, odc. 27.

³⁰⁰ *Spacer*, odc. 27.

nie potrafią przegrywać³⁰¹. Adwokaci określani, jako „z górnej półki”³⁰², wywodzą się często z rodzin o tradycjach prawniczych. Są to ludzie niemoralni, lubią prowadzić rozrywkowy tryb życia i nadużywać alkoholu³⁰³. Prowadząc sprawę klientki są gotowi w istocie działać na korzyść strony przeciwnej³⁰⁴. Brak im kultury i taktu, podobnie jak „zwykłej ludzkiej przyzwoitości”,³⁰⁵. Credo działalności takiego adwokata to: „cel uświęca środki, trzeba zrobić wszystko, aby wygrać sprawę klienta”,³⁰⁶ włącznie z fałszowaniem dowodów.³⁰⁷

3.3. Wizerunek pozostałych zawodów prawniczych i innych zawodów

Większość występujących w paradokumencie prokuratorów jest przedstawiona w sposób negatywny, choć zdarzają się wyjątki. Dobry prokurator to człowiek młody, który z zaangażowaniem zajmuje się sprawą, ale jego praca jest utrudniana przez biorących łapówki sędziów³⁰⁸. Nie wszystkim prokuratorom jest obojętne jak potoczy się sprawa³⁰⁹ i nie rezygnują z działań przybliżających do rozbicia układu³¹⁰. Większość jednak tkwi w różnego rodzaju układach np. z biznesmenami – biegłymi – wójtem³¹¹, z lokalnymi politykami³¹², z gangsterami³¹³ czy wyższymi rangą policjantami³¹⁴. Są to ludzie nie budzący sympatii swoim wyglądem, arogancy, bywają także próżni: dla zyskania popularności sprawiają, aby „sprawa stała się medialna”³¹⁵. Nie angażują się wystarczająco w prowadzone sprawy, są nieprofesjonalni³¹⁶.

Niektórzy są pospolitymi przestępcami np. niszczą dowody i zlecają zabójstwa,³¹⁷ przyjmują łapówki³¹⁸, kryją sprawców³¹⁹. Bywają też uzależnieni od narkotyków, co czyni ich

³⁰¹ *Zemsta*, odc. 107.

³⁰² *Koledzy*, odc. 47.

³⁰³ *Odrzucona*, odc. 147.

³⁰⁴ *Oszukana*, odc. 167.

³⁰⁵ *Cisza nocna*, odc.117; *Z zamkniętymi drzwiami*, odc. 302.

³⁰⁶ *Kariera*, odc. 297.

³⁰⁷ *Niepotrzebny ojciec*, odc. 217.

³⁰⁸ *Jeden za dużo*, odc. 62.

³⁰⁹ *Sport to zdrowie*, odc. 102.

³¹⁰ *Wysokie ceny*, odc.132.

³¹¹ *Trzy procesy, dwa wyroki*, odc. 16.

³¹² *Hakerka*, odc. 32.

³¹³ *Diler wyroków*, odc. 13.

³¹⁴ *Przeziadka*, odc. 52.

³¹⁵ *Pasażer*, odc. 2.

³¹⁶ *Nagle wtargnięcie*, odc. 37; *Działkowicz*, odc. 82.

³¹⁷ *Autor nieznanym* odc. 1.

³¹⁸ *Falszywy gwałt*, odc. 6; *Koledzy*, odc. 47.

³¹⁹ *Gwiazdny pył*, odc. 12.

podatnymi na naciski ze strony tych, których powinni ścigać³²⁰. Są też niemoralni poprzez nawiązywanie romansów z adwokatkami³²¹.

Podobnie jak sędziowie prokuratorzy mają immunitet³²² i również w odniesieniu do nich system odpowiedzialności nie funkcjonuje prawidłowo. Nawet, jeżeli przeciwko prokuratorom wszczynane jest postępowanie dyscyplinarne³²³, to toczy się ono z reguły wolno³²⁴, a zdarza się, że sposobem na uniknięcie odpowiedzialności jest przejście do innej korporacji³²⁵.

Gdyby stopniować, jaka grupa zawodowa prawników jest przedstawiana w sposób najmniej korzystny to po sędziach są to notariusze. Zgodnie w pewnym przyjętym w paradokumencie schematem nie budzą zaufania swoim wyglądem. Mimo, że uważani są za ludzi dobrze sytuowanych³²⁶, wykorzystują swój urząd do pozyskiwania dla siebie dodatkowych korzyści majątkowych. Składają w sądzie fałszywe zeznania³²⁷, sami biorą łapówki³²⁸, ale też je wręczają.³²⁹ Dysponując specjalistyczną wiedzą prawniczą sugerują działania bezprawne³³⁰. Nie mają szczególnych zdolności komunikacyjnych, choć w tym zakresie wypadają nieco lepiej niż sędziowie. Są elementami różnego rodzaju układów, co wynika z faktu, iż wiele oszustw nie mogłoby zostać skutecznie przeprowadzonych, gdyby nie byli w nie uwikłani notariusze, zwłaszcza w celu pozyskiwania nieruchomości za kwoty nieadekwatne do ich wartości³³¹. Oszukują zwykłych, często nieporadnych i nie znających się na prawie, ludzi. Celowo nie zabezpieczają interesów swoich klientów³³². Wydaje się jednak, że notariusze są ukazani jako osoby częściej niż przedstawiciele innych zawodów prawniczych podnoszące odpowiedzialność³³³, choć to nie jest reguła³³⁴.

Do wizerunku komornika, jaki funkcjonuje w świadomości społecznej paradokument niewiele dodał, a wydaje się, że jedynie umocnił negatywne skojarzenia, jakie wiążą się z osobami wykonującymi ten zawód. Wyrażana została opinia o dramatyzmie spraw

³²⁰ *Diler wyroków*, odc. 13.

³²¹ *Koledzy*, odc. 47.

³²² *Diler wyroków*, odc. 13.

³²³ *Trzy procesy, dwa wyroki*, odc. 16.

³²⁴ *Gwiazdny pył*, odc. 12.

³²⁵ *Przeziadka*, odc. 52.

³²⁶ *Własny kąt*, odc. 318.

³²⁷ *In fragranti*, odc. 335.

³²⁸ *Własny kąt*, odc. 318.

³²⁹ *Poświęcenie matki*, odc. 67.

³³⁰ *In fragranti*, odc. 335.

³³¹ *Zmowa mieszkaniowa*, odc. 57; *Spadkobierczyni*, odc. 331.

³³² *Zmowa mieszkaniowa*, odc. 57.

³³³ *Spadkobierczyni*, odc. 331.

³³⁴ *Zmowa mieszkaniowa*, odc. 57; *Poświęcenie matki*, odc. 67.

komorniczych, przy jednoczesnym stwierdzeniu, że długi należy spłacać, ale sami komornicy zostali przedstawieni, jako ludzie nieprzyjaźni, tacy, którzy potrafią się „uwięzić” na dłużniczce, nie mający litości³³⁵.

Warto zauważyć, iż w paradokumencie czasami mowa jest o „prawnikach”³³⁶ Prawdopodobnie to radcowie prawni, reprezentujący firmy, ale zawód ten w paradokumencie występuje jedynie incydentalnie³³⁷, co może zastanawiać wobec niemal 47 tysięcy osób wykonujących go w naszym kraju.

W serialu jako pewna odrębna kategoria pojawiają się prawnicy – nauczyciele akademicy, w tym osoby, które oprócz pracy na uczelni są lub byli sędziami. Wśród nich można wyróżnić dwie grupy: pierwsza, to ci, którzy współpracują z Kancelarią, prywatnie doradzając adwokatom³³⁸, sami zmuszeni przez kastę do przejścia na emeryturę³³⁹. Są przedstawiani w sposób, który według twórców serialu jest zgodny ze społecznym wyobrażeniem o profesorach prawa - podczas rozmów często wygłaszających łacińskie sentencje³⁴⁰. Drugą grupę stanowią nauczyciele akademicy, pojawiający się w związku z prowadzonymi przez adwokatów sprawami. Ci nie są już oceniani pozytywnie. Kiedy ceniony wykładowca powinien dać świadectwo prawdzie w sprawie byłego studenta oskarżonego o plagiat nie robi tego, w imię interesu swojej rodziny³⁴¹. Krytyczna ocena niektórych nauczycieli akademickich nie oznacza, że pracy naukowej się nie docenia, ale podkreślana jest potrzeba łączenia kariery akademickiej z doświadczeniem praktycznym³⁴².

W paradokumencie pojawiają się również policjanci, przy czym są zarówno dobrzy - pomagający prawnikom w dochodzeniu do prawdy³⁴³, jak i źli stróże prawa. Wydaje się, że im bliżej zakończenia serialu, tym więcej policjantów ukazanych zostało w sposób pozytywny jako osoby wykonujące zawód „podwyższonego ryzyka”³⁴⁴. Być może jest to sugestia, że im bliżej współczesności, tym więcej pozytywnych zmian dokonało się w tych służbach. Jeżeli chodzi jednak o obraz złych policjantów to: wchodzi oni w układy w szczególności z sędziami,

³³⁵ *Komorniczy przekręt*, odc. 7.

³³⁶ *Kółko teatralne*, odc. 92.

³³⁷ *Rowerzystka*, odc. 72.

³³⁸ *Amerykańskie alimenty*, odc. 9; *Koledzy*, odc. 47.

³³⁹ *Utracona odznaka*, odc. 4.

³⁴⁰ *Spadkobierczyni*, odc. 331; *Utracona ziemia*, odc. 317.

³⁴¹ *Plagiat – nieuczciwa gra*, odc. 18.

³⁴² *Synowa*, odc. 307.

³⁴³ *Świadek zbrodni*, odc. 262; *Hochsztapler*, odc. 336.

³⁴⁴ *Zamach*, odc. 315.

Faculty of Law and Administration

prokuratorami³⁴⁵, biznesmenami, gangsterami oraz biorą łapówki³⁴⁶, powołują się na znajomości³⁴⁷. Sami też bywają uwikłani w przestępstwa np. współorganizując kradzieże³⁴⁸, fałszując dowody³⁴⁹, składając fałszywe zeznania³⁵⁰. Lekceważą sprawy, które do nich trafiają³⁵¹. Zaniedbują swoje obowiązki i nie przykładają się do swojej pracy³⁵². Wykazują źle rozumianą męską solidarność, i zachowują się w sposób niewłaściwy w stosunku do koleżanek - policjantek³⁵³. W życiu rodzinnym źle traktują swoje żony³⁵⁴.

Zdarza się, że przeciwko policjantom wszczyna się postępowanie dyscyplinarne³⁵⁵, a nawet są wydalani ze służby³⁵⁶, ale też są tacy, którym udaje się uniknąć odpowiedzialności³⁵⁷.

Wiele słów krytyki pada w paradokumencie pod adresem biegłych sądowych³⁵⁸. Biegli różnych specjalności (np. lekarze³⁵⁹, grafolodzy³⁶⁰, inspektorzy budowlani³⁶¹) pozostając w różnego rodzaju układach sporządzają opinie korzystne dla jednej ze stron, w zamian za korzyści majątkowe.³⁶² Jednak okazuje się, że ta grupa, która częściej ponosi odpowiedzialność za swoje działania³⁶³.

Uzupełnieniem wizerunku prawników są również inne zawody, z reguły poddawane krytycznej ocenie. Są to przykładowo urzędnicy skarbowi,³⁶⁴ urzędnicy decydujący o przetargach³⁶⁵ czy zajmujący się sprawami zagospodarowania przestrzennego³⁶⁶ a także tłumacze sądowi³⁶⁷, strażnicy miejscy³⁶⁸ oraz pracownicy prokuratury³⁶⁹.

³⁴⁵ *Przesiadka*, odc. 52.

³⁴⁶ *Dom*, odc. 8; *Dzialkowicz*, odc. 82.

³⁴⁷ *Matnia*, odc. 328.

³⁴⁸ *Spowiedź*, odc. 314.

³⁴⁹ *Sędzia pod wpływem*, odc. 17; *Samosąd*, odc. 272.

³⁵⁰ *Za zamkniętymi drzwiami*, odc. 302.

³⁵¹ *Agencja pod ochroną*, odc. 87; *Złe filmy*, odc. 232.

³⁵² *Agencja pod ochroną*, odc. 87.

³⁵³ *Nieprzytomni*, odc. 333.

³⁵⁴ *Matnia*, odc. 328.

³⁵⁵ *Złe filmy*, odc. 232.

³⁵⁶ *Spowiedź*, odc. 314.

³⁵⁷ *Przesiadka*, odc. 52.

³⁵⁸ *Autor nieznan*, odc. 1.

³⁵⁹ *Matnia*, odc. 328; *Ślub dla pieniędzy*, odc. 330.

³⁶⁰ *Spadkobierczynie*, odc. 331.

³⁶¹ *Omerta*, odc. 242.

³⁶² *Prosto w serce*, odc. 11; *Nieczysty biznes*, odc. 334.

³⁶³ *Tajemnica sprzed lat*, odc. 192; *Omerta*, odc. 242; *Podwójne życie*, odc. 257.

³⁶⁴ *Wirtualny kredyt*, odc. 20.

³⁶⁵ *Jeden za dużo*, odc. 62.

³⁶⁶ *Kółko teatralne*, odc. 92; *Utracona ziemia*, odc. 317.

³⁶⁷ *Poświęcenie matki*, odc. 67.

³⁶⁸ *Kółko teatralne*, odc. 92.

³⁶⁹ *Pomocna dłoń*, odc. 112.

4. WNIOSKI KOŃCOWE

Paradokument przedstawia Polskę jako kraj, w którym społeczeństwo dzieli się na uprzywilejowaną mniejszość i zwykłych ludzi, na elitę i masy, przy czym podział ten w dużym stopniu pokrywa się z podziałem na złych i dobrych, bogatych i biednych³⁷⁰. Uczęszczanie do dobrej prywatnej szkoły, fakt wywodzenia się z dobrze sytuowanej rodziny, bycie osobą znaną to cechy, które od razu stawiają taką osobę w kręgu tych, którzy znajdą się w uprzywilejowanej sytuacji przed organami wymiaru sprawiedliwości³⁷¹.

⁷⁰ W tym miejscu rodzi się pytanie na ile wizerunek środowiska prawniczego, jaki został przedstawiony w paradokumencie odzwierciedla dostrzegane przez opinię publiczną rzeczywiste problemy polskiego wymiaru sprawiedliwości?

Przenikający serial problem wydawania przez sądy niesprawiedliwych orzeczeń w badaniach opinii publicznej wymieniany jest na trzecim miejscu wśród problemów wymiaru sprawiedliwości³⁷². Za taki stan rzeczy w przekazie paradokumentu winne są układy („mafia”)³⁷³, powodujące, że trudno jest w Polsce mówić o bezstronności sędziów. Znamienne są w tym kontekście słowa, iż aby sędzia był bezstronny musiałby nie mieć rodziny, znajomych i sympatii politycznych³⁷⁴. Za skutki społeczne pokazywanych nieprawidłowości paradokument obwinia środowisko prawnicze, a przede wszystkim sędziów. Skutki te są bardzo dotkliwe dla ofiar niesprawiedliwych orzeczeń – doznają one co najmniej stresu, ale też depresji, wpadają w nałogi, rozpadają się ich rodziny, muszą korzystać z terapii i pomocy psychologa, a nawet podejmują próby samobójcze.

Potwierdzona została wygłoszona w literaturze przedmiotu teza, o postrzeganiu sądu nie jako instytucji społecznej, ale represyjnej władzy, co powoduje powstanie ²³ konstrukcji myślowej z podziałem na „my” kontra „aparatus sprawiedliwości”. Powyższe „stwarza możliwość wpisania sądownictwa w projektowane polityczne podziały społeczne”³⁷⁵.

Z układami z reguły wiążą się pieniądze, a sędzia łapówkarz – to obraz, który jak można przypuszczać ma szansę utrwalić się w świadomości społecznej. Jednak problem korupcji

³⁷⁰ Synek, odc. 332.

³⁷¹ Diler wyroków, odc. 13; Sędzia pod wpływem, odc. 17; Szary pracownik, odc. 42; Kariera, odc. 297.

³⁷² Społeczne oceny wymiaru sprawiedliwości..., s. 10.

³⁷³ Nagle wtargnięcie, odc. 37.

³⁷⁴ 7-tor nieznanany, odc. 1.

³⁷⁵ J. Bralczyk, J. Wasilewski, Wizerunek sądu i sędziów. Stan obecny, przyczyny, perspektywy, [w:] Media i sądy pro bono et malo. Wzajemne relacje w służbie demokratycznego państwa prawa – materiały pokonferencyjne, red. B. Godlewska – Michalak, Warszawa 2008, s. 56.

niewątpliwie mogący przemówić do wyobraźni widza został w serialu rozpoznany jako wysuwający się na czoło nie był wcześniej tak mocno akcentowany³⁷⁶. W badaniach opinii publicznej korupcja wymieniana jest na piątym miejscu wśród problemów wymiaru sprawiedliwości (26% badanych)³⁷⁷, ponadto to nie w sądach występuje ona najczęściej, ale jest wiązana przede wszystkim z działaniami polityków³⁷⁸.

Z kolei problem przewlekłości postępowań sądowych postrzegany przez opinię publiczną, jako najważniejszy problem wymiaru sprawiedliwości w Polsce nie został uwypuklony³⁷⁹. Nie ma wielu krytycznych uwag w tym zakresie³⁸⁰. Z kolei alternatywne sposoby rozwiązywania sporów są przedstawiane incydentalnie i w sposób nie zachęcający do korzystania z nich np. mediacja została uznana za celowe przedłużanie postępowania³⁸¹.

W paradokumencie incydentalnie poruszane są również takie problemy jak niejednorodność orzecznictwa³⁸², czy kwestia złego prawa i trudności odnośnie do jego interpretacji³⁸³. Wydaje się, że tego rodzaju problemy mogłyby być dla widza niezrozumiałe i nużące, stąd pozostawiono je poza zasadniczym nurtem. Nie pojawia się w zasadzie kwestia, którą Polacy wymieniają na drugim miejscu wśród problemów wymiaru sprawiedliwości a mianowicie upolitycznienie sądów i prokuratur czy szerzej ujęte kwestie zbyt małych lub zbyt surowych kar czy nepotyzmu. Pojawia się natomiast problem niezrozumiałości dla zwykłych ludzi języka prawniczego³⁸⁴. To, co zwraca uwagę, to w zasadzie nie pojawiające się wprost odniesienia do polityki. One faktycznie jednak występują, ale niejako „pod powierzchnią”, w formie niedopowiedzeń, ale czytelnych dla uważnego widza, chociażby poprzez parafrazy słów wypowiedzianych przez znanych polityków³⁸⁵ czy nieopartego wrażenia, że jedynie obecnie rządzący mogą rozbić „układ”.

³⁷⁶ E. Łojko, *Medialne wizerunki działalności zawodowej prawników*, [w:] *Prawnicy i dziennikarze – współpraca, rywalizacja, marzenie*, red. E. Łojko, Warszawa 2013, s. 123. Jako bardziej podatki na korupcję uważani są sędziowie starsi. K. Daniel, *Normatywny i społeczny obraz sędziego*, [w:] *Sądy w opinii społeczeństwa polskiego*, red. M. Borucka – Arctowa, K. Pałeczki, Kraków 2003, s. 111.

³⁷⁷ *Spoleczne oceny wymiaru sprawiedliwości...*, s. 10.

³⁷⁸ *Różne barwy korupcji w Polsce*, Komunikat z badań CBOS Nr 151/2021, Warszawa 2021, opracowali: A. Cybulska, K. Pankowski, s. 8-9. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_151_21.PDF dostęp: 19.01.2022 r.

³⁷⁹ *Spoleczne oceny wymiaru sprawiedliwości...*, s. 10.

³⁸⁰ *Zamach*, odc. 315; *Idole*, odc. 326.

³⁸¹ *In fragranti*, odc. 335.

³⁸² *Trzy procesy, dwa wyroki*, odc. 16.

³⁸³ *Zaginiony testament*, odc. 322.

³⁸⁴ *Spółdzielnia*, odc. 142; *Tajemnica sprzed lat*, odc. 192.

³⁸⁵ *Z dobrego serca*, odc. 14.

W ukazywany obraz świata wplecione są różnego rodzaju wątki obyczajowe, czy dylematy moralne, wywołujące społeczne emocje. Należy do nich kwestia dopuszczalności aborcji ciąży powstałej w wyniku gwałtu, przy czym za właściwą decyzję uważane jest utrzymanie takiej ciąży³⁸⁶. Mamy, więc do czynienia z kształtowaniem preferowanych postaw społecznych.

Wydaje się, że omawiana produkcja telewizyjna pełna jest półprawd, niedopowiedzeń, utartych schematów, często operuje stereotypami. Nie jest to pierwszy przypadek ukazywania prawników w niekorzystnym świetle, bo wiele jest przecież przykładów obrazów środowiska prawniczego, chociażby w literaturze czy kinematografii, w których jego przedstawiciele to ludzie nastawieni na sukces zawodowy i finansowy, zatracający poczucie przyzwoitości, choć też często płacący za to wysoką cenę. Omawiany serial jednak różni się tym, że wcześniej nie dokonano tak surowej oceny środowiska prawniczego w sposób systemowy. Ponadto poprzez formę paradokumentu umocniono przekaz, że „Przedstawiane historie oparte są na prawdziwych sprawach z polskich sądów”³⁸⁷. Nie dokonano napiętnowania pojedynczych patologii, które zdarzają się w każdym zawodzie, ale oskarżono środowisko prawnicze jako całość.

Należy stwierdzić, iż nie wykorzystano w paradokumencie tkwiących w nim możliwości edukacyjnych. One się wprawdzie pojawiają, ale w niewielkim zakresie³⁸⁸. Potwierdzone badaniami empirycznymi niedostatki w świadomości prawnej polskiego społeczeństwa³⁸⁹ nie zostały w ważnych kwestiach uzupełnione. Co więcej, społeczeństwo otrzymuje przekaz o braku możliwości podważenia prawomocnych wyroków sądów³⁹⁰, chociażby w postaci kasacji czy rewizji nadzwyczajnej, co najwyżej mają miejsce przygotowania do wznowienia postępowania³⁹¹. Nie ma też mowy o wielu ważnych dla obywateli instytucjach np. o Rzecznika Praw Obywatelskich. Nie wykorzystano też szansy przedstawienia pozytywnych aspektów korzystania z instytucji nieodpłatnej pomocy prawnej,

³⁸⁶ *Gwiazdny pył*, odc. 12; *Sytuacja bez wyjścia*, odc. 187.

³⁸⁷ Taka informacja pojawia się w każdym odcinku serialu.

³⁸⁸ *Samoobrona*, odc. 3.

³⁸⁹ Najnowsze badania w tym obszarze pozwoliły na podział świadomości prawnej Polaków na następujące typy: outsiderzy, sceptycy, uczestnicy wrażliwi i uczestnicy aktywni. G. Skąpska, E. Radomska, M. Wróbel, *Świadomość prawna społeczeństwa polskiego*, „Państwo i Prawo” 2022, z. 12, s. 26-28.

³⁹⁰ *Matnia*, odc. 328; *Spółdzielnia*, odc. 142.

³⁹¹ *Bezdomna*, odc. 177.

która w swoim założeniu miała pomagać niezamożnym obywatelom. Zagadnienie to przedstawiane zostało albo neutralnie albo wręcz niekorzystnie³⁹².

Podsumowując, *Kasta* na pewno nie poprawiła wizerunku środowiska prawniczego w Polsce, co może mieć wpływ na pogłębienie braku zaufania społecznego do prawników i ich społecznej roli. Nie zachowano odpowiedniej proporcji między faktami a fikcją, co posłużyło wykazaniu z góry postawionej tezy o skarżeniu polskiej rzeczywistości przez prawników, zwłaszcza sędziów. Jeżeli omawiana produkcja miała prawnikom powiedzieć coś o sobie, to jest to obraz wręcz katastrofalny, co jak się wydaje zostało z góry założone. Można postawić hipotezę, że przedstawiony obraz mógł mieć wpływ na kształtowanie opinii o polskich prawnikach w naszym społeczeństwie, zwłaszcza wobec znanego w psychologii efektu kultywacji (*cultivation effect*) polegającego na tym, że „im więcej ludzie <<żyją>> w rzeczywistości telewizyjnej czy filmowej, tym większe jest prawdopodobieństwo, że przelożą ją na rzeczywistość społeczną, w której żyją”³⁹³. Omawiany paradokument spotkał się z reakcją widzów: od artykułów w prasie po wpisy w mediach społecznościowych, co wiąże się z faktem, iż tzw. stare media, do których należy telewizja, pozostają w sferze kultury konwergencji z nowymi mediami, zwłaszcza z Internetem pozwalając na bieżące komentowanie oglądanych treści³⁹⁴. Zagadnienie społecznej reakcji na paradokument *Kasta* zasługuje jednak na odrębne badania.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

² Bralczyk J., Wasilewski J., *Wizerunek sądu i sędziów. Stan obecny, przyczyny, perspektywy*, [w:] *Media i sądy pro bono et malo. Wzajemne relacje w służbie demokratycznego państwa prawa – materiały pokonferencyjne*, red. B. Godlewska – Michałak, Warszawa 2008.

⁵ Cwynar K.M., *Srodki masowego przekazu w kulturze współczesnej – informacja i oświecenie czy manipulacja?* „Przegląd Politologiczny” 2015, nr 2.
<https://doi.org/10.14746/pp.2015.20.2.9>

³ Czopek M., Chomont – Parzyńska D., Czerwińska D., Kołodziej M., Kudzia R., Morawska M., Ostrowska A., Szymkowiak A., *Rola mediów w kreowaniu wizerunku*, „Zeszyty

³⁹² Kup ⁸ na niewinność, odc. 10; Pokaz, odc. 97; Gra o wszystko, odc. 329.

³⁹³ A. Guss, *Wpływ negatywnej kreacji prawników w filmach na postrzeganie zawodów prawniczych*, „Palestra” 2022, nr 11, s.99.

³⁹⁴ H. Jenkins, *Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów*, Warszawa 2007, s. 11.

- Faculty of Law and Administration
Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. *Studia z Nauk Społecznych* 2016, z. 9.
- Daniel K., *Normatywny i społeczny obraz sędziego*, [w:] *Sądy w opinii społeczeństwa polskiego*, red. M. Borucka – Arctowa, K. Pałeczki, Kraków 2003.
- Daniel K., *Rola mediów w kształtowaniu społecznych opinii o sądach*, [w:] *Media. Władza. Przemoc*, red. M. Magoska, Kraków 2005.
- Dąbrowski T., *Rola mediów w kształtowaniu wizerunku*, „Marketing i Rynek” 2013, nr 9.
- Gryniuk A., *Świadomość prawna (studium teoretyczne)*, Toruń 1979.
- Guss A., *Wpływ negatywnej kreacji prawników w filmach na postrzeganie zawodów prawniczych*, „Palestra” 2021, nr 11.
- Jabłoński P., Pichlak M., *Obrazy prawa w sztuce filmowej. Wprowadzenie*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2021, nr 1.
- Jabłoński A., *Krótką historią seriali paradokumentalnych w Polsce*,
<https://www.today.pl/IJ69c>
- Jenkins H., *Kultura konwergencji, Zderzenie starych i nowych mediów*, Warszawa 2007.
- Kolanko M., *Sondaż: Głównym źródłem wiedzy dla Polaków jest telewizja*, „Rzeczpospolita” z 22 kwietnia 2019 r.
<https://www.rp.pl/kraj/art9371821-sondaz-glownym-zrodlem-wiedzy-dla-polakow-jest-telewizja>
- Łojko E., *Medialne wizerunki działalności zawodowej prawników*, [w:] *Prawnicy i dziennikarze – współpraca, rywalizacja, manipulacja*, red. E. Łojko, Warszawa 2013.
- Najbardziej poważane zawody w Polsce*,
https://kadry.infor.pl/wiadomosci/5462751_Najbardziej-powazane-zawody-Polska-2022-ranking.html
- Prawnik rozprawił się z "Kastą". Obnażył manipulację TVP*, oprac. K. Meller,
<https://teleshop.wp.pl/obnazyl-manipulacje-tvp-prawnik-nie-zostawil-suchej-nitki-na-kascie-6609509779430240a>
- Prezes szlacheckiego sądu okręgowego zarzucił autorom programu sfalszowanie dokumentu. Prezes sądu w Szczecinie: w programie "Kasta" sfalszowano oświadczenie sędzi*,
<https://www.rp.pl/sady-i-trybunaly/art862461-prezes-sadu-w-szczecinie-w-programie-kasta-sfalszowano-oswiadczenie-sedzi>
- Różne barwy korupcji w Polsce*, Komunikat z badań CBOS Nr 151/2021, Warszawa 2021,
opracowali: A. Cybulska, K. Pankowski,
https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_151_21.PDF
- Skąpska G., Radomska E., Wróbel M., *Świadomość prawna społeczeństwa polskiego*, „Państwo i Prawo” 2022, z. 12.
- Słownik Języka Polskiego PWN, wizerunek* <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wizerunek.html>
- Słownika Języka Polskiego PWN* <https://sjp.pwn.pl/slowniki/paradokument.html>
- Społeczne odczucia o wymiaru sprawiedliwości*, Komunikat z Badań CBOS nr 95/2022, Warszawa 2022,
opracował: K. Pankowski,
https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_095_22.PDF

Faculty of Law and Administration

<https://wiadomosci.onet.pl/kraj/producent-kasty-z-6-milionowym-przychodem-wczesniejzarobil-prowadzacy/dv7rj7x>

24

<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/obywatel-skarzy-sie-na-program-tvp-kasta-rpo-pyta-krriit>

31

AKTY PRAWNE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z

późn. zm.).

1 Uchwała Nr 25/2017 Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 13 stycznia 2017 r. w sprawie ogłoszenia ujednoliconego tekstu Zbioru Zasad Etyki Zawodowej Sędziów i Asesorów Sądowych, <https://www.krs.pl/pl/o-radzie/zbior-zasad-etyki-zawodowej-sedziow/591-uchwala-nr-25-2017-krajowej-rady-sadownictwa-z-dnia-13-stycznia-2017-r.html>

ODCINKI SERIALU

Autor nieznan, odc. 1.

Pasażer, odc. 2.

Samoobrona, odc. 3.

Utracona odznaka, odc. 4.

Celebryta ponad prawem, odc. 5.

Falszywy gwałt, odc. 6.

Komorniczy przekręt, odc. 7.

Dom, odc. 8.

Amerykańskie alimenty, odc. 9.

Kupiona niewinność, odc. 10.

Prosto w serce, odc. 11.

Gwiezdny pył, odc. 12.

Diler wyroków, odc. 13.

Z dobrego serca, odc. 14.

Szokujący mobbing, odc. 15.

Trzy procesy, dwa wyroki, odc. 16.

Sędzia pod wpływem, odc. 17.

Plagiat – nieuczciwa gra, odc. 18.

Ziarna i plewy, odc. 19.

Wirtualny kredyt, odc. 20.

Zabójcza kwarantanna, odc. 22.

Spacer, odc. 27.

Hakerka, odc. 32.

Nagle wtargnięcie, odc. 37.

Szary pracownik, odc. 42.

Koledzy, odc. 47.

Faculty of Law and Administration
Przeładka, odc. 52.

Zmowa mieszkaniowa, odc. 57.

Jeden za duŹo, odc. 62.

PoŹwięcenie matki, odc. 67.

Rowerzystka, odc. 72.

Źwiadek, odc. 77.

Działkowiez, odc. 82.

Agencja pod ochronę, odc. 87.

Kółko teatralne, odc. 92.

Pokaz, odc. 97.

Sport to zdrowie, odc. 102.

Zemsta, odc. 107.

Pomocna dłoń, odc.112.

Cisza nocna, odc.117.

Zawodowy oszust, odc.122.

Celebrytka, odc.127.

Wysokie ceny, odc.132.

Dobre imię, odc.137.

Spółdzielnia, odc. 142.

Odrzucona, odc. 147.

Desperacki krok, odc. 152.

Wszystko dla córki, odc. 162.

Oszukana, odc.167.

Sęsiadka, odc. 172.

Bezdomna, odc. 177.

Sytuacja bez wyjścia, odc. 187.

Tajemnica sprzed lat, odc. 192

Szkoła Źycia, odc. 197.

Nie do obronny, odc. 202.

Szkolny prześladowca, odc. 212.

Niepotrzebny ojciec, odc. 217.

Działka, doc. 222.

Porzuceni, odc. 227.

Złe filmy, odc. 232.

Pod wpływem, odc. 237.

Omerta, odc. 242.

Wrobiona, odc. 252.

Podwójne Źycie, odc. 257.

Źwiadek zbrodni, odc. 262.

Faculty of Law and Administration
Intratny interes, odc. 267.

Samosąd, odc. 272.

Niebezpieczna bursa, odc. 277.

Syn marnotrawny, odc. 282.

Wspólność majątkowa, odc. 287.

Korporacja, odc. 292.

Kariera, odc. 297.

Za zamkniętymi drzwiami, odc. 302.

Synowa, odc. 307.

Zły pies, odc. 312.

Spowiedź, odc. 314.

Zamach, odc. 315.

Przybrana rodzina, odc. 316.

Utracona ziemia, odc. 317.

Własny kąt, odc. 318.

Pewny zysk, odc. 320.

Zaginiony testament, odc. 322

Stłuczka, odc. 323.

Samoobrona, odc. 325.

Idole, odc. 326.

Kopalnia, odc. 327.

Matia, odc. 328.

Gra o wszystko, odc. 329.

Ślub dla pieniędzy, odc. 330.

Spadkobierczyni, odc. 331.

Synek, odc. 332.

Nieprzytomni, odc. 333.

Nieczysty biznes, odc. 334.

In fragranti, odc. 335.

Hochsztapler, odc. 336.

Image of the Community of Legal Professionals in the Television Coverage - a Case Study (iThenticate Similarity Report)

ORIGINALITY REPORT

13%

SIMILARITY INDEX

PRIMARY SOURCES

1	pedkat.pl Internet	222 words — 1%
2	journals.umcs.pl Internet	196 words — 1%
3	www.depotuw.ceon.pl Internet	191 words — 1%
4	www.rp.pl Internet	102 words — 1%
5	pressto.amu.edu.pl Internet	98 words — 1%
6	archiwum.ivr.org.pl Internet	70 words — < 1%
7	www.edukacjaprawnicza.pl Internet	70 words — < 1%
8	api.palestra.pl Internet	69 words — < 1%
9	czasopisma.uni.opole.pl Internet	55 words — < 1%

10	"Inter-American Yearbook on Human Rights / Anuario Interamericano de Derechos Humanos, Volume 24 (2008)", Brill, 2012 Crossref	48 words — < 1%
11	repozytorium.amu.edu.pl Internet	46 words — < 1%
12	www.researchgate.net Internet	46 words — < 1%
13	teleshow.wp.pl Internet	41 words — < 1%
14	bc.wydawnictwo-tygiel.pl Internet	36 words — < 1%
15	ruj.uj.edu.pl Internet	36 words — < 1%
16	repozytorium.uni.lodz.pl Internet	35 words — < 1%
17	wiadomosci.onet.pl Internet	30 words — < 1%
18	wpia.uksw.edu.pl Internet	29 words — < 1%
19	www.athenaeum.umk.pl Internet	29 words — < 1%
20	repozytorium.ukw.edu.pl Internet	27 words — < 1%
21	www.environmentalmed.pl Internet	

27 words — < 1%

22 hdl.handle.net
Internet

25 words — < 1%

23 www.journals.umcs.pl
Internet

25 words — < 1%

24 apcz.umk.pl
Internet

24 words — < 1%

25 journals.ur.edu.pl
Internet

24 words — < 1%

26 journals.pan.pl
Internet

23 words — < 1%

27 doczz.pl
Internet

22 words — < 1%

28 rb.ujw.pl
Internet

21 words — < 1%

29 Anna Krajewska. "Różni, ale czy równi? O socjalizacji do ról płciowych we współczesnych polskich rodzinach", University of Warsaw, 2022
Crossref

20 words — < 1%

30 bc.umcs.pl
Internet

20 words — < 1%

31 docplayer.pl
Internet

20 words — < 1%

32 "Collective Bargaining in Labour Law Regimes", Springer Science and Business Media LLC, 2019
Crossref

19 words — < 1%

33	bip.adwokatura.pl Internet	19 words — < 1%
34	kipdf.com Internet	19 words — < 1%
35	fenilcetonuria.es Internet	18 words — < 1%
36	pme.uni.wroc.pl Internet	18 words — < 1%
37	ppuam.home.amu.edu.pl Internet	17 words — < 1%
38	monitorkonstytucyjny.eu Internet	16 words — < 1%
39	www.ff.upol.cz Internet	16 words — < 1%
40	www.walotek-scianska.pl Internet	16 words — < 1%
41	"Crime and Transition in Central and Eastern Europe", Springer Science and Business Media LLC, 2012 Crossref	14 words — < 1%
42	www.agronauka-sv.ru Internet	14 words — < 1%
43	Piotr Pawłowski, Daria Makuch, Paulina Mazurek, Adrianna Bartoszek, Alicja Artych, Beata Dobrowolska. "Possible influence of social media on shaping	13 words — < 1%

the image of nurses on the Internet", *Pielęgniarstwo XXI wieku / Nursing in the 21st Century*, 2019

Crossref

-
- 44 www.ejournals.eu 13 words — < 1%
Internet
-
- 45 Kamil Zeidler. "Prawo w filmie jako przejaw estetyki prawa i szczególny przypadek kierunku prawo i literatura", *Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej*, 2021 12 words — < 1%
Crossref
-
- 46 Katarzyna M. Cwynar. "Środki masowego przekazu w kulturze współczesnej - informacja i oświecenie czy manipulacja?", *Przegląd Politologiczny*, 2015 12 words — < 1%
Crossref
-
- 47 depot.ceon.pl 12 words — < 1%
Internet
-
- 48 Anna Magdalena Kosińska. "The Role of the CJEU in the Strengthening of the Participation of Third-Country Nationals in the Academic Life in the EU – Analysis of the Ruling of the CJEU in Case M.A. v Consul of the Republic of Poland in N", *Studia Prawnicze KUL*, 2021 11 words — < 1%
Crossref
-
- 49 bulletin-philology.ablaikhan.kz 11 words — < 1%
Internet
-
- 50 czasopisma.marszalek.com.pl 11 words — < 1%
Internet
-
- 51 ia902504.us.archive.org 11 words — < 1%
Internet

52	Internet	11 words — < 1%
53	rebus.us.edu.pl Internet	11 words — < 1%
54	www.onet.pl Internet	11 words — < 1%
55	dergipark.org.tr Internet	10 words — < 1%
56	dspace.uni.lodz.pl Internet	10 words — < 1%
57	www.nec.ro Internet	10 words — < 1%
58	www.parlament.gv.at Internet	10 words — < 1%
59	www.wolterskluwer.com Internet	10 words — < 1%
60	Karsten. Encyclopedia of War and American Society Publications	9 words — < 1%
61	dspace.uzhnu.edu.ua Internet	9 words — < 1%
62	ebin.pub Internet	9 words — < 1%
63	jedu.sohag-univ.edu.eg Internet	9 words — < 1%

64	mafiadoc.com Internet	9 words — < 1%
65	naukowy-przeglad-dziennikarski.org Internet	9 words — < 1%
66	vestnik.npi-tu.ru Internet	9 words — < 1%
67	www.jurnaluljuridic.in.ua Internet	9 words — < 1%
68	www.nef.balikesir.edu.tr Internet	9 words — < 1%
69	www.qdl.qa Internet	9 words — < 1%
70	koleda.kdm.pl Internet	8 words — < 1%
71	perspectives.pp.ua Internet	8 words — < 1%
72	rcin.org.pl Internet	8 words — < 1%
73	repozytorium.biblos.pk.edu.pl Internet	8 words — < 1%
74	repozytorium.uwb.edu.pl Internet	8 words — < 1%
75	vm.fi Internet	8 words — < 1%

76	Internet	8 words — < 1%
77	www.yumpu.com Internet	8 words — < 1%
78	Łukasz Kierznowski. "Constitutional foundations of pharmacists' status as a profession of public trust ·", <i>Farmacja Polska</i> , 2019 Crossref	8 words — < 1%
79	"Inter-American Yearbook on Human Rights / Anuario Interamericano de Derechos Humanos, Volume 12 (1996)", Brill, 1998 Crossref	7 words — < 1%
80	Katarzyna Uklańska. "Second hand w przemianie. Transformacja ideowo- motywacyjnego kontekstu sklepów z używaną odzieżą", <i>Władza Sądzenia</i> , 2022 Crossref	7 words — < 1%
81	Levinson. <i>Encyclopedia of Crime and Punishment</i> Publications	7 words — < 1%
82	Alojzy Z. Nowak. "NEW STRUCTURAL ECONOMICS FOR LESS ADVANCED COUNTRIES", University of Warsaw, 2017 Crossref	6 words — < 1%
83	Cutler. <i>Encyclopedia of Psychology and Law</i> Publications	6 words — < 1%
84	Paweł Jabłoński, Maciej Pichlak. "Obrazy prawa w sztuce filmowej. Wprowadzenie", <i>Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej</i> , 2021 Crossref	6 words — < 1%
85	massaget.kz	

EXCLUDE QUOTES OFF

EXCLUDE BIBLIOGRAPHY OFF

EXCLUDE SOURCES OFF

EXCLUDE MATCHES OFF